9/247
Septembrie 2023
Anul XXI

Cafeneaua literară

Premiile revistei «Cafeneaua literară»

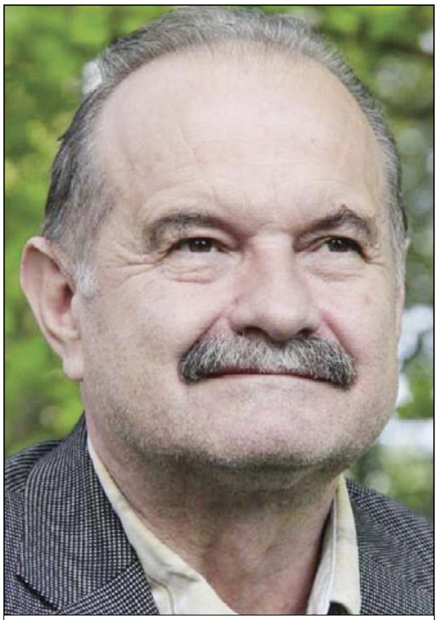
suplimemt

ARTE POETICE

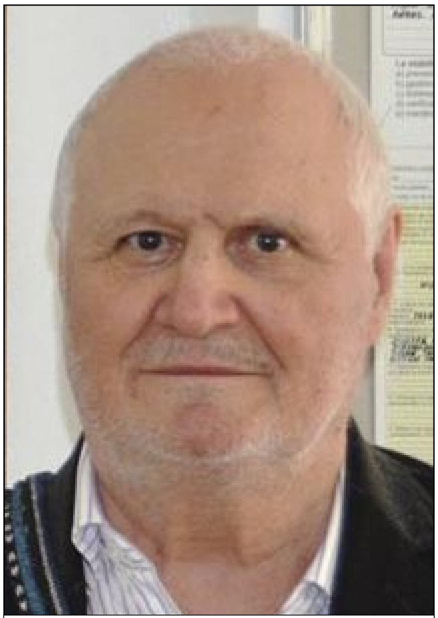
Ancheta «Cafenelei literare»

POEZIA LUI EMINESCU ȘI POEZIA CONTEMPORANĂ

Premiile revistei «Cafeneaua literară»

ION SIMUȚ –
Premiul pentru Critică și istorie literară

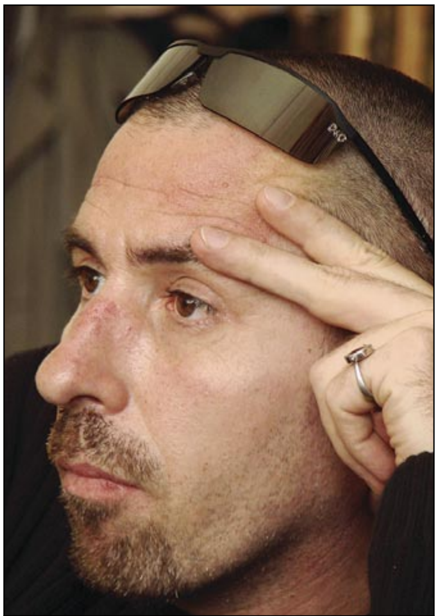
ȘERBAN CODRIN DENK -
Premiul Opera Omnia

LIDIA VIANU –
Premiul pentru Poezie
pentru volumul *The Wind and the Seagull, Vântul şi Pescăruşul,* *Eikon*, 2022

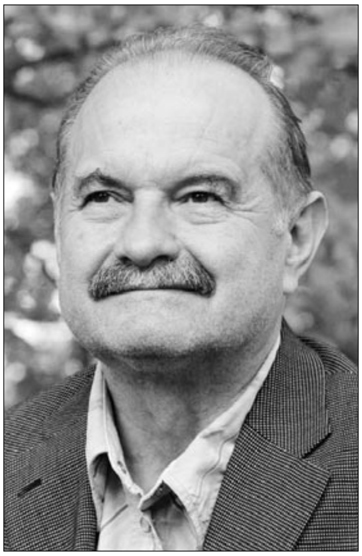
IOAN N. ROȘCA -
Premiul pentru întreaga activitate filosofică

ANCELIN ROSETI –
Premiul postmortem
pentru volumul *Vitrina cu jucării triste,* Editura *Junimea*, 2022

Premiile sunt acordate de revista *Cafeneaua literară* şi Centrul Cultural Piteşti, pentru creaţie literară originală şi buna colaborare cu revista de-a lungul anilor.

ION SIMUȚ - 70
Peisaj revuistic subiectiv

Ar fi utilă o panoramă obiectivă a revistelor noastre culturale postdecembriste. Parţial, există informaţii în fişele din *Dicţionarul general al literaturii române*, coordonat de Eugen Simion, dar mult prea selectiv. Dacă ar fi aproape de completitudine o asemenea panoramă, am vedea amploarea fenomenului. Scriitorul român nu poate trăi fără reviste. Mai mult: are ambiţia să susţină revista lui. Ceea ce nu e deloc rău. Iar azi, când există finanţările de la stat (prin Ministerul Culturii sau prin instituţii judeţene), tendinţa este de a confisca o revistă în interesul promovării opţiunilor mult prea personale. Curios este că mai nimeni nu-şi asumă riscul unei reviste pe cont propriu (o revistă tipărită!). Sau poate că există. Dar sistez din start discuţia: este o problemă mult prea delicată. Ce fac când am eu revista mea?

Cele mai multe dintre revistele noastre literare sunt reviste de breaslă, transformate în reviste de grup. Nu e ceva nou. Dar consecinţele sunt nefaste, când tendinţa e generală. Nu avem azi o revistă de seriozitatea unor reviste de tradiţie, mai veche sau mai nouă, ca pe vremuri, de la *Viaţa românească* la, mai ales, *Revista Fundaţiilor Regale*. **Nu avem azi o revistă literară sau culturală de interes naţional** – constatare gravă şi discutabilă. (Subiectul ar merita o discuţie separată.) ***Contemporanul. Ideea europeană*** **şi** ***Convorbiri literare*** **ar avea premisele.** Există alte câteva care ar avea pretenţia, dar care sunt compromise de interese mărginite, sectare, care au confiscat prestigiul naţional al unei tradiţii şi al unui titlu într-o instituţie mărginită şi meschină. Cazul cel mai flagrant este cel al ***României literare***, o revistă incapabilă să se ridice practic la nivelul pretenţiilor sale de reprezentare a unei întregi literaturi naţionale şi să fie oglinda vie a contemporaneităţii. Am mai semnalat fenomenul, dar ecoul acestei opinii este extrem de palid. Rezultatul este că am fost şi sunt în continuare supus unui embargo, de-a dreptul exclus din viaţa literară a publicaţiilor Uniunii Scriitorilor. Am mai discutat despre acest subiect, în speranţa unei sensibilizări a celor interesaţi de un mers mai bun al lucrurilor. (Cer iertare pentru reluarea subiectului). Avem, printre factorii de decizie în instituţiile noastre culturale, prea mulţi care se servesc de literatură în interes personal şi prea puţini care servesc cu adevărat literatura. Ca în toate domeniile, o elită profesională abuzivă, perpetuată prea multă vreme la putere, se transformă până la urmă într-o adunătură de ticăloşi spilcuiţi. Efectul vizibil constă în scăderea audienţei şi a interesului pentru valorile reprezentative. Unii cred că pot încropi un canon valabil pe colţul unei mese de redacţie, fără o veritabilă politică a valorilor, fără deschidere spre diversitatea tendinţelor.

Sunt un cititor împătimit al presei literare de aproape şase decenii. Am trăit, în felul meu, dinamica evoluţiei presei noastre literare din 1968 încoace, în roluri diverse: de cititor detaşat, de redactor implicat sau de colaborator pasionat şi dezinteresat. În studenţie (1974-1978), cel mai mult mi-a plăcut revista ***Echinox***, în atmosfera căreia m-am format, unde am debutat şi am fost cronicar literar câţiva ani. Mai târziu, în anii 1980, am fost profund ataşat de revista ***Familia***, unde am devenit redactor în 1986. După 1990, din toată epoca postdecembristă, cel mai mult şi mai mult mi-a plăcut revista ***Cultura***, patronată de Augustin Buzura şi gestionată de Angela Martin. Am colaborat la multe altele, dar sufletul şi mintea mi-au rămas la revista *Cultura*. Acolo am colaborat foarte bine cu un grup de critici în plină afirmare, pe care aş mai vrea să-i văd adunaţi la o publicaţie literară. Ar face, nu mă îndoiesc, cea mai bună revistă.

Am o părere inevitabil subiectivă despre revistele pe care le cred cu adevărat importante. Am riscat să mi-o dezvălui de mai multe ori, dar cele mai multe reacţii au trezit opiniile din articolul meu din mai 2019, *Elegie pentru revistele literare*, care poate fi consultat şi acum pe internet. Afirmam atunci: „Nu există cu adevărat, în momentul de faţă, decât trei reviste vii: *România literară, Dilema veche* şi *Observator cultural* – care au identitate proprie, au public semnificativ". Ce a urmat am povestit în volumul meu de publicistică *Pe ce lume trăim? Simptome*, din 2022, cu toată documentarea nebuniei care s-a declanşat împotriva mea. Nicolae Manolescu a citit greşit articolul şi a pus ciracii să mă atace şi să mă defăimeze. Incredibil ce au putut să spună Gabriel Chifu şi Mircea Mihăieş! S-a trezit în ei satisfacţia cenzorilor şi a calomniatorilor. Au sărit din provincie alţi haidamaci, foşti poeţi cuminţi şi prieteni blânzi, transformaţi peste noapte în lupi fioroşi: Ioan Moldovan şi Traian Ştef, colegii mei de la revista *Familia*, echinoxişti lamentabili prin renegarea unei solidarităţi ce părea indestructibilă. De la revista *Apostrof*, Marta Petreu a ridicat şi ea glasul într-un delir someşan, fabulând interdicţia patologică de a nu mă vedea vreodată şef „nici măcar la o fermă de animale", pentru că le-aş „tăia de vii în două" (afirmaţie strict autentică!). O haită căreia i-a fost stârnită în mod iresponsabil agresivitatea. Este incredibil cât de jos se pot coborî cei cu vocaţia servilismului, pentru a primi o recompensă de la Marele Bos, mai mult decât o mângâiere pe cap şi un cubuleţ de zahăr. Toţi au fost răsplătiţi la scurtă vreme într-un fel sau altul, cu premii aparent pe deplin meritate pentru creaţia lor. Oare ei văd, măcar acum, după patru ani, în ce film penibil au fost distribuiţi şi ce roluri tâmpiţele au jucat? Nu văd, pentru că autoexigenţa morală (ca să nu zic inteligenţa!) nu-i dă afară din casă. Ei sunt eroi, au nimicit duşmanul, ei dau cu paloşul, ei căsăpesc, nu gândesc. O formaţie de cinci casapi în bucătăria Marelui Chef: o parodie de intelectuali polemici, luptându-se cu fantasmele minţii lor! Urât spectacol!

Un amănunt nu a observat Nicolae Manolescu în campania pe care a girat-o şi a promovat-o în ***România literară***: că toţi Marii Apărători ai presei literare au săvârşit marele eroism de a calomnia opinentul şi nu a de a penaliza opinia. Greşeală fatală pentru etica jurnalistică! O asemenea anomalie afectează grav fondul etic al unei bune practici jurnalistice. Deontologia profesională a fost terfelită. Din acest motiv, subiectiv (recunosc), nu mai pot considera *România literară* printre revistele care să merite interesul înaintea altora: pentru mine, este definitiv compromisă. Admit că s-ar

putea să exagerez, dar nu am cum să consider bună o revistă care mă defăimează sistematic, nu are nici măcar jena de a-şi calomnia un fost colaborator, unul care a contribuit cu sute de articole la apariţia ei. E ceva putred acolo. Simptomul acestei campanii împotriva mea îmi arată, indubitabil, un viciu fundamental. Un grup privilegiat s-a baronizat, pur şi simplu, de-a lungul câtorva decenii, timp în care au confiscat revista în interesul lor mărginit. Nu vor pleca de acolo decât atunci când vor distruge instituţia (sau instituţiile). Fanatismul îi face să creadă că sunt singurii care le pot întreţine: şi Uniunea, şi revista, până ce le vor goli de conţinut. În loc să fie un spaţiu de intersecţie a generaţiilor şi a tendinţelor actuale în literatură, *România literară* a devenit un spaţiu de excludere, o rezervaţie artificială pentru elefanţi şi pentru profitori nesăţioşi. Parcă îi văd rânjind cu satisfacţie: „Ciocu' mic, că tot noi suntem la putere! Dacă ne deranjezi, te compromitem şi te reducem la tăcere!" Şi aşa s-a întâmplat, sub înţeleapta îndrumare a preşedintelui nostru. Gabriel Chifu, Mircea Mihăieş, Ioan Moldovan, Traian Ştef, Marta Petreu sunt tartorii mei. Au terfelit cariera unui om onest şi au contribuit la aberanta punere a lui sub interdicţie. Dumnezeu să le plătească după faptele lor. Scadenţa nu-i departe.

Revistele USR funcţionează cu foarte multe interdicţii. Tuturor redactorilor le e frică să le încalce. Că nu sunt recenzate cărţile mele e cea mai neînsemnată faptă. Consemnul se respectă cu sfinţenie în zeci de cazuri privitoare la nume importante ale literaturii noastre postbelice. Paul Goma e cap de listă. Deşi interdicţiile sunt tacite, dacă nu secrete, ele sunt, totuşi, cunoscute de către fideli, dar şi de mulţi dintre cei care nu mai cred în obiectivitatea, receptivitatea, onestitatea şi deschiderea spre dialog, atât de necesare revistelor USR. Atmosfera morală şi intelectuală din jurul lor concentrează în mic toate caracteristicile unei dictaturi probabile, dacă nu reale: cultul personalităţii şefului suprem, deficitul democratic al instituţiei care le guvernează, încremenirea în proiect, absenţa dialogului, incapacitatea de a gestiona libertatea de opinie, practica cenzurii oculte, caracterul închis al unui grup de privilegiaţi la putere, aroganţa intoleranţei, controlul sever al mecanismului de schimbare, auto-protejarea sub aparenţa de principii unanim acceptate, dar instrumentate în interes personal şi de grup restrâns. Sub proclamarea criteriului absolut al valorii estetice se ascund practici imorale de excludere a indezirabililor. Avem nevoie de USR şi de revistele ei, cu condiţia să înţeleagă cu adevărat libertatea de opinie, libertatea de exprimare, dialogul opţiunilor diferite, estetice sau intelectuale. Nu e un semnal destul de clar acela că la revistele USR, în mod special la *România literară*, nu colaborează cei mai buni critici din generaţia celor ajunşi acum la deplina maturitate, vârsta la care G. Călinescu a dat *Istoria*... sa? Să-i înşir? Sunt cel puţin douăzeci! Îi ştie prea bine preşedintele nostru. Pe unii, care l-au deranjat prin diferenţa de opinii, a spus că-i pedepseşte cu tăcerea. E oare corect aşa? Dar să lăsăm deoparte (deşi nu prea putem) sensibilităţile nefaste ale diriguitorului breslei noastre.

Cum aş răspunde azi la întrebarea mea din 2019 despre cele mai importante reviste ale momentului? Mult mai ezitant, dar nu şi mai precaut.

România literară a decăzut vertiginos în aprecierea mea. O spun cu mare părere de rău faţă de revista condusă de cel mai important critic al perioadei postbelice. Nu-mi mai recunosc idolul tinereţii mele! Un critic care se complace într-o situaţie penibilă, din care are numai de pierdut. Câştigă cei din jurul lui, gonflaţi mult peste meritele lor, o camarilă dezgustătoare prin aroganţă şi incompetenţă. Marele Critic Mircea Mihăieş a devenit exegetul lui Putin în loc să-şi arate priceperea în comentarea literaturii anglo-americane contemporane, cum i-s pretenţiile. Pe când un articol despre Băsescu, colaborator al Securităţii? Inginerul Gabriel Chifu ar face mai bine să-l citească pe inginerul Norman Manea, pentru a învăţa cu adevărat ce înseamnă arta epică, în loc să dea credit opiniilor deşănţate cum că acesta din urmă nu ar avea talent. Regretabil e că patronul nu admite libertatea de opinie ale subordonaţilor sau ale colaboratorilor, în cazul nefericit în care aceştia ar avea o opinie personală. Mi-ar plăcea să-l văd pe înţeleptul Gabriel Chifu exeget al lui Norman Manea sau pe negurosul Dan Stanca exeget al lui Nicolae Breban, din coasta căruia se trage. Cronicarul literar Răzvan Voncu dă din colţ în colţ numai să nu scrie despre cărţile de proză: de la începutul anului şi până acum (început de august) abia dacă a scris despre trei romane în şapte luni; se refugiază în exegeza leneşă a poeziei şi în evocări sau aniversări; dacă îi place atât de mult poezia, de ce nu scrie şi despre Marius Tucă, de bine sau de rău?; despre Ruxandra Cesereanu, Medeea Iancu sau Olga Ştefan; pare că ar căuta prilejul să scrie cronica despre ceea ce ştie deja, rămânând la impresii din amintiri; nu e deloc implicat în discutarea principalelor tendinţe şi apariţii editoriale; îmi e din ce în ce mai clar că Răzvan Voncu, critic şi istoric literar de vocaţie, nu e şi un cronicar literar de vocaţie. Deşi are experienţă. Poate că e cam obosit. Să întoarcem pagina. Revista a publicat, în această vară, fără rost, două eseuri de H.-R. Patapievici, speculaţii sterile care nu-şi merită locul într-o revistă literară; filosoful, o glorie apusă, se bucură de o exagerată veneraţie, pentru cărţi şi motive neconvingătoare; o fi având nevoie de consolările literaţilor? Cartea cu descoperirea paradisului ca temă proprie (e oare o întâmplare că a descoperit paradisul după şefia plătită gras de Băsescu la Institutul Cultural?) e de pomină ca debilitate premiată. Chiar nu-şi poate ieşi *România literară* din propriile inerţii? Revistele USR sunt ţinute sub un clopot de sticlă. Scriitorii recenzaţi, întotdeauna amabil, sunt previzibili. Revista nu-şi iese din inerţii. Poetul orădean Vasile Dan (nu arădean, nu echinoxist, ştie el de ce!) se află la mare cinste, spre bucuria Universităţii din Oradea, unde s-a format, pe vremea când era Institut, alături de Octavian Doclin şi Ion Zubaşcu. La cât e de elogiat poetul nostru în principala revistă a USR, Universitatea din Oradea s-ar putea numi „Vasile Dan"! De ce nu ar mai căuta revista şi subiecte sau scriitori dinafara fidelilor ultrapromovaţi, cam fără succes şi credibilitate? Un focus Virgil Tănase ar fi binevenit. Sau unul Stelian Tănase. Sau unul Radu Paraschivescu. Sau unul Mircea Dinescu. Sau Eugen Uricaru. Sau Doina Ruşti. Sau Radu Aldulescu. Sau Antoaneta Olteanu. Sau Tatiana Ţîbuleac. Sau Octavian Soviany. Sau Dan Lungu. Sau Bogdan-Alexandru Stănescu. Sau Cristian Fulaş, prozatorul şi noul traducător al lui Proust. Sau Laszlo Alexandru, noul traducător şi exeget al lui Dante. De ce atâta miopie redacţională, care nu vede decât la doi paşi, pe aceiaşi başibuzuci obositori şi plicticoşi?! Ar fi bine ca revista să mai schimbe momâile din geam: tot cu Chifu, Mihăieş, Patapievici şi alţi baroni expuşi la soarele arzător al ditirambilor, vedem că li s-au cam decolorat fotografiile.

De ce nu ne spun redactorii de la *România literară* ce se întâmplă cu arhivele Paul Goma, Ştefan Aug. Doinaş, Constantin Ţoiu, George Bălăiţă, Alecu Ivan Ghilia (ce nouăzecist interesant, leat cu Nora Iuga!), D. R. Popescu, Radu Cosaşu? Iată un subiect generos, care ar arăta în mod concret grija USR pentru posteritatea unora dintre cei mai importanţi scriitori ai noştri. Revista se mişcă într-un ţarc întristător de îngust, în timp ce sfera literaturii noastre actuale este mult mai largă, mai bogată, mai dinamică şi mai diversă decât fototeca de buzunar a redacţiei, o enclavă anacronică. Revista reia anual vernisajul uneia şi aceleaşi expoziţii, cu tablouri din ce în ce

mai uzate, cu supralicitări pompoase, cu evaluări pe care nu le crede nimeni.

La ***Viaţa românească***, mi-ar plăcea să-l citesc pe fostul disident Liviu Ioan Stoiciu comentând posteritatea lui Paul Goma şi spunându-ne că este modelul lui moral. De ce se complace în postura de figurant obedient şi ghiocel decorativ? Îi e frică şi lui să nu se supere şeful? Am citit multă vreme cu interes editorialele lui Nicolae Prelipceanu, până când am observat că se lasă şi el păcălit de ştirile false, ca, de pildă, în editorialul despre Nicolae Manolescu la 80 de ani, unde ştie el (de la un analfabet nefuncţional de la Oradea, mincinos de profesie) că un universitar de acolo ar fi spus că Nicolae Manolescu nu are operă. I-a plăcut minciuna! Câtă vigilenţă! Ca în bancul cu subalternul care îşi perie şeful pe gulerul pe care s-ar putea să aibă o scamă! L-am descalificat, pentru că l-am văzut amator de prostii inventate şi de ploconiri în faţa şefului şi nu-l mai citesc ca editorialist. Ca pe o curiozitate, amintesc aici că Nicolae Prelipceanu este, cronologic, primul meu detractor, autorul unui text distrugător datând din 1975, din vremea studenţiei mele echinoxiste (pe atunci poetul era redactor la revista adversă *Tribuna*). Dar noi nu de aceea îl iubim. *Viaţa românească* ar putea deveni o revistă mai bună decât *România literară*, dacă ar îndrăzni; dar până atunci va muri; prea trăieşte în umbra suratei de la etaj. Ca şi ***Luceafărul de dimineaţă***. Sunt trei reviste pe acelaşi calapod, pe aceeaşi structură, cu aceleaşi debilităţi şi dizabilităţi, flatându-se inutil una pe alta, ca maimuţele care se caută reciproc de purici. Dacă nu se diferenţiază ca profil şi destinaţie pentru public, existenţa simultană a celor trei reviste centrale ale USR nu se justifică. Îmi pare rău că două reviste bune pe vremuri (*Luceafărul* din perioada Bănulescu şi *Viaţa românească*) se pierd în ceaţă. Am spus altă dată care ar fi soluţia, dacă mai marii USR nu ar dormi pe o ureche, mulţumiţi că, oricum, vin subvenţiile; la ce bun o schimbare?; de ce să faci un minim efort, în câştigul literaturii şi al cititorilor, când poţi să nu faci nimic, stai pe loc, ştii tertipurile şi-ţi finanţezi clientela de grup?; că tot atâţia bani primeşti!; de ce să-i dai la alţii, care nu ştii ce au în cap?; dacă deranjează tronul şi camarila?!

La Cluj, ***Apostrof*** şi ***Steaua*** luptă pentru identitatea lor. E şi multă animaţie de fundal şi protagonişti. Marta Petreu a plecat de la conducerea primeia. A preluat ştafeta Ion Vartic. Sper ca măcar să nu mai fiu ponegrit. Ruxandra Cesereanu a câştigat un proces cu USR, care a demis-o nejustificat de la conducerea celei de-a doua. A revenit pentru vreo două luni şi s-a retras definitiv, incompatibilă cu stilul autoritar de la centru. Ovidiu Pecican, şeful *Stelei*, e noua vedetă în notele pozitive ale USR. Merită toată consideraţia. E o personalitate cu disponibilităţi multiple, în istorie, filosofie şi literatură, cu o mare capacitate de efort şi de creaţie. Când îl ştiu cât lucrează şi când văd cât publică, mă sperie ca prolificitatea lui Iorga. O spun cu admiraţie sinceră. Îmi creează aceeaşi impresie copleşitoare că nu-l voi putea citi integral niciodată. Ceea ce nu m-a împiedicat să mă amuz când i-am urmărit strategia de a evita să mă invite să colaborez la *Steaua*, solicitându-mi insistent şi generos colaborarea (despre Rebreanu!, despre Arghezi!, despre Sadoveanu!) la cele două reviste private pe care le animă. Întocmai ca Alex Ştefănescu, care mi-a dat telefon acum vreun an, spunându-mi tacticos că nu fac bine că îl atac pe Nicolae Manolescu (de fapt, nu-l atac!) şi că, dacă vreau să mă explic, îmi aranjează o audienţă. La care eu am zis: şi ce să-i spun? – scuzaţi-mă că m-aţi jignit! Nu ştiu dacă a înţeles ce vreau să spun, dar m-a consolat cu promisiunea că va vorbi cu Daniel Cristea-Enache să colaborez la revista lui online. Nu am zis nimic: domnia-sa era/este redactor-şef la *Luceafărul de dimineaţă* şi mă putea invita să colaborez acolo. Comedia acestor evitări conta mult mai mult pentru mine decât o propunere urmată de un refuz. Oricum, nu aş fi acceptat să colaborez, în aceste condiţii, nici la *Steaua*, nici la *Luceafărul de dimineaţă*. E ceva mai simptomatic decât un asemenea comportament al celor doi şefi? Spectacolul a fost o încântare perversă. Dar şi o mirare cum pot să creadă doi prieteni că ar fi un pericol pentru şefia lor şi bunul lor renume în faţa şefului suprem să colaborez la revistele lor. E o mizerie morală pe care aş vrea să o uit.

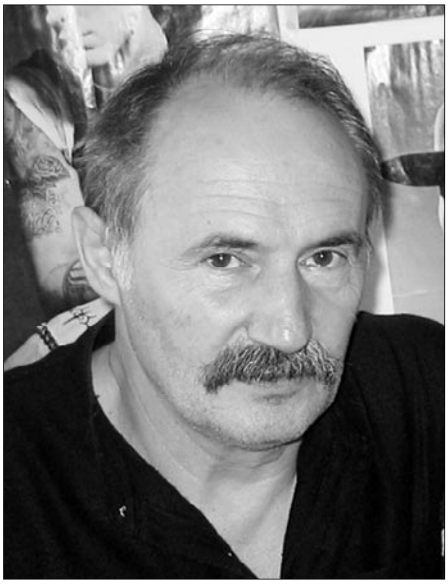
Tribuna se singularizează în felul său. Acolo Mircea Arman a dus o bătălie câştigătoare, în care a împins filosofia în lupta împotriva literaturii. A redus mult spaţiul publicistic pentru literatură, a poleit-o cu reproduceri din artele plastice şi a făcut din *Tribuna* o revistă cu sclipici pentru filosofia de la Cluj, în care şeful este vedeta prin editoriale impunătoare pe subiecte savante. Mărturisesc că nu pot citi nici editorialele, nici studiile ample de filosofie din cuprinsul revistei, cu excepţia celor semnate de Andrei Marga. Dar acest fapt arată limitele mele, nu ale revistei. Probabil că revista îşi are cititorii ei devotaţi. La numărul 500 (1-15 iulie 2023) din seria Arman, începută în 2013, redactorul-şef declară categoric că *Tribuna* „a devenit cea mai importantă revistă de cultură din România şi singura revistă cu o activitate, impact şi distribuţie naţionale şi internaţionale”. Toate analizele şi comparaţiile îl conduc pe diriguitor spre constatarea că *Tribuna* este „cea mai importantă instituţie culturală a ţării”, chiar peste Institutul Cultural Român (care, totuşi, lucrează pe alt palier). Nu am instrumente să verific afirmaţiile lui Mircea Arman despre tiraj şi distribuţie, dar pot spune, cu sfială, că revista *Tribuna* nu se află printre preferinţele mele, nu se potriveşte cu profilul meu. O privesc mai degrabă ca pe o curiozitate în domeniul presei culturale actuale. Am colaborat la seriile anterioare: foarte puţin la seria D.R. Popescu (în vremea studenţiei mele era o antipatie reciprocă între tribunişti şi echinoxişti), nu am colaborat deloc la seria Vasile Sălăjan, destul de mult la seriile Radu Mareş (când am avut o rubrică de *Simptome*!) şi Ion Maxim Danciu. Revista are o istorie zbuciumată. Seria Mircea Arman a luat naştere printr-o traumă culturală în mediul literar de la Cluj, cu o poveste ce a fost uitată. Astăzi, ea crede că este cea mai bună. O vorbă populară zice că lauda de sine nu miroase a bine.

Superlativele mele s-ar îndrepta spre ***Dilema veche***. A atins şi ea în acest an un prag aniversar: 30 de ani de apariţie. E singura publicaţie de la noi care îşi consemnează tirajul la fiecare apariţie săptămânală: şase-şapte mii de exemplare în acest prezent ingrat, când cele mai multe publicaţii culturale au tiraj de abia câteva sute. Îi citesc cu prioritate pe Andrei Pleşu şi Andrei Cornea de pe pagina 3, sar la rubrica de limba română a Rodicăi Zafiu, cobor pe aceeaşi pagină la rubrica despre şcoală a lui Horia Corcheş, îi caut pe Sever Voinescu şi Andrei Manolescu şi mă răsfăţ cu *Dosarul Dilema*. A, sigur, nu pierd niciodată ultima pagină, cu cele mai extravagante perle din toate domeniile. Sunt cam nemulţumit de secţiunea literară, capricioasă în receptări. Din punctul meu de vedere, revista *Dilema veche* este cea mai atractivă, mai inteligentă, mai inspirată în alegerea subiectelor şi mai conectată la realitate dintre publicaţiile noastre culturale, cu o bună doză de umor. Aş citi-o de la un cap la altul, dacă aş putea, dacă aş avea timp. Nu există colaborări de umplutură sau eseuri abracadabrante. Totul pare dorit în pagină, solicitat, verificat, pregătit, nu pus la întâmplare, nu încropit. Oricâtă admiraţie au redactorii *Dilemei* pentru Patapievici, nu cred că l-ar fi publicat cu eseurile sterile (spun încă o dată) din *România literară*. Cine le-ar citi? La *România literară* nu cred că le-a citit nici cine a decis să le introducă în sumar. *Dilema veche* se gândeşte la cititori, face cu adevărat jurnalism cultural – şi acesta este un fapt esenţial, o condiţie a reuşitei publicistice.

(Poate că ***va urma***.)

VIRGIL DIACONU

Poezii respinse de *România literară*...

Poemele de mai jos au fost trimise pe e-mail revistei ROMÂNIA LITERARĂ, în data de 31 august 2022, fiind refuzate de redacţie în data de 19 septembrie, prin mesajul doamnei Ionela Streche:

„Din păcate, grupajul de poeme nu a fost selectat pentru publicare.
Cu părere de rău,
Redacţia"

Aşadar, ca membru al USR, mi se resping poemele trimise revistei USR, care ar trebui să fie revista scriitorilor şi nu doar a prietenilor redactorilor care decid publicarea colaboratorilor... Dacă poemele trebuiau sau nu să fie respinse de către „aparatul critic" al revistei îşi va da seama probabil cititorul...

Sfârşitul lumii

Întunericul se uită la mine.
Poate să fie cel cu şapte capete, balaurul.
N-am nici o teamă.
De când picioarele lungi şi de piersică
au trecut pe la mine, n-am nici o teamă.
Nici una, de când ele-au trecut
de-a lungul şi de-a latul prin singurătatea mea.
Da, picioarele tale au trecut prin singurătatea mea,
aşa cum trec soldaţii macedonieni prin imperiu.

Întunericul se uită la mine.
Poate să fie cel cu şapte capete, balaurul.
N-am nici o teamă. Femeia umerilor goi
mă va scoate din Labirint şi de data aceasta.
Braţele ei sunt chiar drumul spre casă.

Întunericul se uită la mine,
abia aşteaptă să pună în scenă sfârşitul lumii.
N-am nici o teamă. – Femeia-copil
mă va scoate din Labirint.

Sfârşitul lumii este ratat şi de data aceasta.

Întunericul nu are ce să ia de la mine.

Casa în care am iubit

Casa în care am iubit este goală.

Lucrurile, câte-au rămas,
sunt închise în mormântul zilei de ieri.

Între fotoliu şi pat – pânza de păianjen a singurătăţii.
Nici un suflet nu bântuie odaia, nici o vedenie!
Deşi aici ai râs pentru mine, în locul acesta ai plâns.
Nu este nimeni. Deşi cufărul acesta plin de întuneric
îşi deschide deodată uşile! Iar trandafirul,
până acum adormit în purpura lui, se foieşte în vază,
îşi scutură tâmpla de raze. Ce ar mai avea să îmi spună?

Desigur, nu mai pot rămâne aici.
Eu voi trage storurile şi voi închide bine uşa
în urma mea,
ca nu cumva făpturile nevăzute ale casei
să îmi calce pe urme!
Ca nu cumva casa în care am iubit să vină după mine,
casa aceasta, care stă aşa, cu capul aplecat într-o parte,
uitându-se la mine cum plec, cum mă îndepărtez
şi o las cu vedeniile şi cu duhurile ei singură,
într-o singurătate mai mare ca lumea...

Fluture

Furişat de sub pătura nopţii,
sufletul aleargă pe drum.
Poate are întâlnire cu mâinile tale.
Cu mâinile tale abia scăpate din întuneric.

Desigur, furnicile vor încerca din nou
să mă ademenească pe cărările lor de pământ.

Nu ascult eu de vietăţile care ies din pământ!
Singura făptură care îmi ţine calea este surâsul tău,
fluturele.

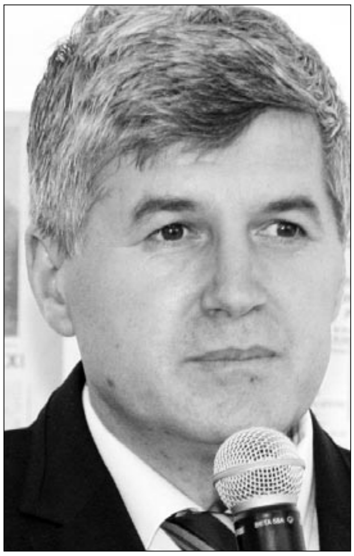
Da, femeia-fluture îşi întinde focul în cearşafurile mele
aşa cum Dumnezeu îşi întinde în văzduh cerurile.

De îndrăgostit ce sunt, eu cânt în cuiburi cu vrăbiile.
Şi în patul tău mă strecor pitit în cântecul greierilor.

De îndrăgostit ce sunt, eu tremur în frunze,
în aceste silabe ale copacului. Ale verdelui.

Iată viaţa mea în silabe, necitită de nimeni.
Viaţa pe care veacul ar vrea să o închidă.

Ia-mă în braţe, femeie, ce mai aştepţi?

Generația '60 - generația socialismului

Cei care doreau să scrie poezie „pe linie de partid” se puteau inspira direct din... Stalin. „O dovadă a dragostei tovarăşului Stalin pentru poezie este faptul, puţin cunoscut, că a scris el însuși poezii foarte bune. Aceste poezii au fost tipărite în ziarul <<Iveria>>, în 1895, sub semnătura <<Soselo>>. În una din poezii, el a scris: <<Şi aflã – cine a căzut ca pulbere pe pământ,/ Cine a fost asuprit vreodată,/ Acela mai sus se va înălţa decât munţii,/ Purtat de speranţă luminoasă>> (<<Originalul scris în georgiană>>). Aşa scria tânărul de 16 ani, încredinţat că vor veni alte vremuri când cei ce nimic n-au fost în lume, totul vor fi” (din volumul „Lui Iosif Vissarionovici STALIN. Academia de Ştiinţe a U.R.S.S.”, vol. 1, p. 280, Editura Academiei Republicii Populare Române, Bucureşti, 1951, tiraj: 3000). Un Omagiu obligatoriu pentru activiştii de partid români, pe care, probabil, Aurel Rău a citit-o...

Aurel Rău, ales deputat în Marea Adunare Națională la 36 de ani (ep. 26)

Fiu de ţărani, născut la 9 noiembrie 1930 în Josenii Bârgăului din Bistriţa-Năsăud, Aurel Rău va urma liceul la Năsăud, Bistriţa şi Cluj, după care, în 1949, ajunge student al Facultăţii de Filologie din Cluj. Începe să scrie versuri din liceu, în 1947, debutând anul următor, la 30 mai, în „Lupta Ardealului”, cu poezia „Fior de viaţă nouă”. Deşi termină facultatea în 1953, licenţa o va obţine abia în 1964, la Cluj, după ce publicase deja şase cărţi. Între timp, în anii 1950-1951, urmează Şcoala de Literatură „M. Eminescu” din Bucureşti. Din primul an de facultate clujeană, ajunge redactor la „Almanahul literar”, iar când revista îşi schimbă denumirea în „Steaua”, în 1954, este numit redactor-şef adjunct (al lui A.E. Baconsky). Călătoreşte în Iugoslavia, Mongolia (va scrie o carte de reportaje), Grecia (altă carte de reportaje), Japonia (carte de reportaje), Franţa, Italia, S.U.A., Elveţia. Încă de tânăr, devine un clasic în viaţă, în 1982 apărându-i, la Editura Eminescu, o masivă antologie de autor, „Versuri”, prefaţată de Mircea Iorgulescu şi având numeroase referinţe critice la final (şi o interesantă postfaţă a autorului, „Lămuriri-nelămuriri”). Antologia se deschide cu 13 poezii scrise în anii 1947-1949, necuprinse în volume, ce anunţau pe viitorul mare poet.

Din decembrie 1949, Aurel Rău devine unul dintre poeţii oficiali ai „Almanahului literar”, publicând diverse versuri în spiritul epocii. De pildă, în nr. 13 (decembrie 1950), participă cu versuri (de care se va dezice ulterior) la grupajul „Stalin înseamnă pace”, intitulate „Cuvintele Lui”. În 1951 îl regăsim în „Viaţa Romînească” (martie), în numărul dedicat împlinirii a 80 de ani de la Comuna din Paris. Ulterior, în mai multe reviste şi volume, Rău dedică versuri „Comunei”, dar este aproape clar că acestea se referă la „Comuna din Paris”, nu la „comuna de aur” comunistă cântată de alţii în acea perioadă (Cezar Baltag). La 18 mai 1951 este citat pentru prima oară într-o altă revistă, „Contemporanul”, în textul „Creaţia poetică în cinstea Partidului” (de ţinut minte: în aceeaşi revistă se vorbeşte şi de apariţia lui „Mitrea Cocor” al lui Sadoveanu la Moscova, într-un tiraj de 500.000 de exemplare!)

Aurel Rău este destul de abil. În niciun volum al său, apărut în plin proletcultism, nu vom întâlni cuvintele „Partid”, „socialism”, „activist”. În schimb, abundă poezii închinate clasei muncitoare: „Drumul minerilor”, „Termocentrala din Doiceşti”, „Ura, constructori zidari!”, „Sosirea constructorilor”, „Întâia treaptă de la baraj”, „Fumurile fabricii de ciment”, „Blocuri pe litoral”, „Uzine şi valuri. Memoriei lui Filimon Sîrbu”, „Luminile sondelor”, „Primul candidat”, „În faţa urnei” etc. În poezia „Naufragiul Sfântului” denunţă misticismul şi pe chiaburii care sprijineau pictarea bisericilor până când o ţărancă mai răsărită, Ioana, demască totul: „unsuros/De pe şa picuri da de jos/Şi în mâna ei îşi frânge coasta”.

Dar unii critici bucureşteni sunt cu ochii pe ceea ce se întâmplă la „Almanahul literar” şi, ulterior, şi mai abitir, la „Steaua”. Aşa se trezeşte Aurel Rău criticat (pentru o poezie tipărită în „Contemporanul”) în ziarul „Scînteia tineretului” din 24 martie 1953, sub semnătura lui S. Damian (criticul ţinut la mare cinste, după 1990, de revista „22”), întrucât „nu mai găseşte calea justă, poetică, pentru a reda adevărul vieţii”. În fapt, îi este atacat, implicit, volumul de debut, „Mesteacănul”, remarcat de revista „Contemporanul” (nr.29/17 iulie 1953). Ce-i drept, în acea perioadă, nimeni nu

deţinea adevărul absolut în ceea ce priveşte CUM trebuie să scrie un scriitor tânăr cu convingeri comuniste. Despre CE trebuie să se scrie, lucrurile erau clare, dar fiecare vedea altfel stilul în care puteau fi turnate în litere roşii avânturile lirice. Trebuie remarcat faptul că volumul de debut, „Mesteacănul”, reprezintă un pas înapoi faţă de creaţia sa din 1947-1949 (conform antologiei de autor din 1982). Iată ce versificaţie mecanică avea: „Baterea apei în piuă/ Noaptea şi până la ziuă/ Baterea baterii-n bateri/ Combateri, răzbateri”.

Oficiosul P.M.R., „Scînteia”, din 4 aprilie 1954, îi plasează pe Al. Andriţoiu şi Aurel Rău în linia marilor descendenţi ai poeţilor ardeleni, de la Coşbuc la Beniuc, dar, totuşi, „tinerii poeţi trebuie să înveţe de la înaintaşii lor pe tărâmul poeziei realiste”. Sunt cuvinte de bine, aşa era critica marxistă. Te lăuda, dar trebuia şi să te îndrume. Aurel Rău se conformează, publicând (în „Steaua”, nr.3/iunie 1954) „Balada camionului” şi „Balada chiaburului şi a cântecului său”. Să-i combaţi pe chiaburi, fiu de ţărani săraci fiind, parcă e de înţeles, dar să dedici o baladă unui... camion chiar e ceva surprinzător. Revista sa, „Steaua”, luând act de cele apărute în „Scînteia” şi de noile „balade”, poate să scrie în august că Aurel Rău şi alţi tineri poeţi sunt, într-adevăr, „călăuziţi şi sprijiniţi de partid”. Mai mult, „Gazeta literară” (9 decembrie 1954) constată că Aurel Rău nu mai poate fi socotit doar o speranţă, de încadrat la „tineri scriitori”, ci a devenit un „scriitor tânăr” (accentul pus se subînţelege).

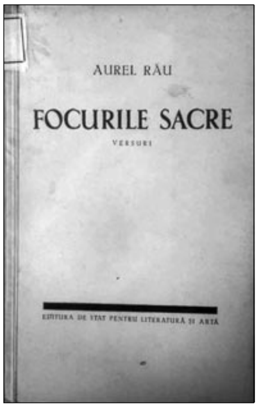
După S. Damian, vine rândul lui Ov. S. Crohmălniceanu să-l demaşte pe Rău, în „Viaţa Romînească” (nr. 7/iulie 1955) pentru poezia „Durerea de altădată”, în studiul „În legătură cu problema originalităţii literare”: „Despre ce să fie vorba? A cui e durerea? Pe cine-l caută? Ce vrea? se va întreba cititorul buimăcit sub această avalanşă de mistere şi aluziune”. Platitudinile cântate sporesc confuzia. Are şi Croh dreptatea sa. Rău scrisese: „Şi-nalt; un fulger îi trădează-n treacăt/ Crisparea. Oare-atacului el îi va ţine piept? Gândeşti că scârţâie granitul ca un lacăt”...

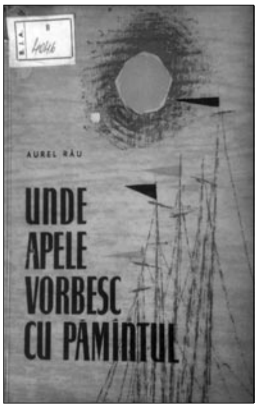
Universul liric al lui Aurel Rău gravitează în jurul sondorilor, oţelarilor, constructorilor. Titlurile sunt făcute să treacă de cenzură, dar versurile sunt fără pic de imaginaţie, terne, dar nu comuniste. Iată „Termocentrala din Doiceşti” cum începe, plat: „Cu vechiul său penaj, cu neagra-i scufă,/ Cu ochii stinşi, cu somnul ei posac/ Se cocoţase noaptea ca o buhă/ În uriaşul cerului copac”. Poezia putea fi botezată, adecvat, „Noaptea”, fără de nicio termocentrală. Şi aşa vor fi mai toate poeziile ce vor fi adunate în volumul „Focurile sacre”, din 1956, pe care i-l anunţa „Contemporanul” din 16 martie. Nu găsim proletcultism nici în poezia „Ura, constructori zidari!”: „Aşa, drept în soare! Ultima cărămidă! Ura! Schelele par o broderie de aur”. Subliniez că Aurel Rău s-a strecurat cu inteligenţă. Dacă în reviste mai scăpa câte un poem în spiritul vremii, în volume nu a făcut asta, cel mult a apelat la titluri derutante. Partidul îl sprijinea. „Scînteia tineretului” din 21 martie 1956 îl remarcă printre talentaţii „făuritori de versuri din tânăra generaţie”. „Flacăra” (1 aprilie) laudă eforturile sale de a căuta „soluţii originale la problemele ce se ridică”, posedând „o sănătoasă orientare ideologică”.

Aurel Rău ajunge să-şi permită să dea lecţii. În „Contemporanul” din 6 aprilie 1956 scrie că „un soi de proletcultism discret practicat cel mai adesea sub lozinca luptei împotriva lui”. Unii fac „apologia simplismului numit cu prudenţă *simplitate* şi *modestie*, o apologie a tot ce e cenuşiu şi cuminte” (şi îi vizează pe Florin Mugur, Horia Zilieru, Ştefan Iureş), alţii sunt „teribilişti” (e vizat Labiş!). Şi Aurel cel Rău continuă: „Proletcultismul este un mod de a scrie, indiferent de ce temă ar abuza. Un tânăr cu idei neinteresante, lipsit de pasiune, lipsit de cunoaşterea vieţii, va fi tot aşa de proletcultist şi atunci când scrie despre un muncitor, ca şi atunci când obiectul inspiraţiei sale va fi pădurea sau vreo fată oarecare (...) Să ne propunem mereu, după cum spunea Gorki, ţeluri tot mai înalte (...) pentru a avea sentimentul că suntem cu adevărat contemporani ai constructorilor lumii noi”. Vocaţia teoretică o fi contat, probabil, de a fost invitat să participle la primul Congres al scriitorilor din R.P.R. din 1956...

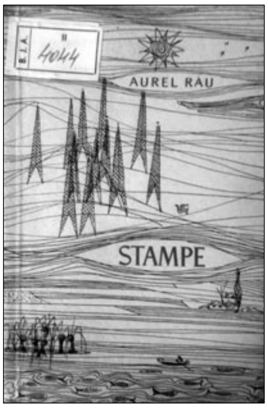
Temutul critic Ion Oarcăşu îi face o cronică în „Tribuna” (la 10 martie 1957) la „Focurile sacre”, în care arată că e vorba de „o poezie ce *exprimă* limpede, dar totodată şi *sugerează* (...) Printre notaţii fugare despre timp şi mărunte întâmplări citadine, Aurel Rău s-a regăsit pe deplin în cele două cicluri (despre Bicaz şi lumea petrolului), dându-ne o poezie elaborată cu grijă (...) Chiar numind-o tradiţionalistă sau modernistă, o considerăm creaţie adevărată”. Urmează, în „Tînărul scriitor” (nr.6/1957), recenzia pozitivă a marelui eminescolog Perpessicius la volumul „Focurile sacre”, în care-i salută evoluţia faţă de „Mesteacănul”.

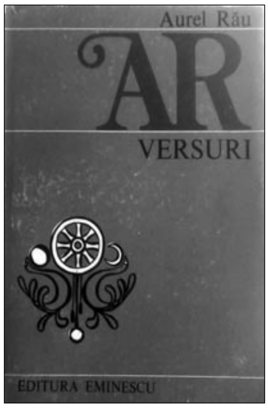
Pe neaşteptate, Rău e trimis într-o delegaţie oficială să viziteze, în iulie 1957, vreme de trei săptămâni, Mongolia. Este tratat regeşte, ţine şi o conferinţă la radioul din Ulan Bator, alături de alţi scriitori şi ziarişti din ţări socialiste. La întoarcere, va publica în „Steaua”, în octombrie, „Impresii din Mongolia”, iar peste o lună poeziile „Peisaj din Mongolia”, „Cămilele”, „La Karacorum” şi „Spătarul Milescu”. În 1958, autorul termină manuscrisul volumului de călătorie „La

marginea deșertului Gobi". Cartea rezistă și astăzi, e doldora de informații inedite, bine scrise. Ar putea fi folosită și în prezent de Ambasada României la Ulan Bator ca mijloc de propagandă, pentru promovarea turismului, dacă s-ar scoate ultimul capitol, „Mongolia contemporană". „La marginea deșertului Gobi" nu s-a bucurat de cronici, deși ultimul capitol le-ar fi dat apă la moară (dar, în rest, ce te făceai cu atâtea zeități și obiceiuri străvechi?!). În capitolul final, Rău scrie: „Mongolia contemporană înfăptuiește socialismul. La Surbu-Nor, unde s-ar fi născut Ginghis-han, se află acum o cooperativă de arați, iar la un kilometru de mănăstirea Erden-Dzu o gospodărie de stat își oferă corturile sale ospitaliere (...) Partidul Popular Revoluționar Mongol va repurta și această victorie, în cadrul acțiunii largi a colectivizării și transformării socialiste (...) În procesul construcției și dezvoltării continue, Republica Populară Mongolă se bucură de sprijinul celorlalte țări socialiste și în modul cel mai pregnant și mai multilateral de sprijinul Uniunii Sovietice".

Între timp, creația poetică a lui A.R. e judecată pro și contra. Pro de către Teșu Milcoveanu, Oarcăşu (ultimul vede influențe din Ion Barbu) și Lucian Raicu, contra de Ov. S. Crohmălniceanu, ultimul aducându-i o acuzație gravă, de evazionism. Dar era prea târziu, Rău se impusese. Ajunge „critic de direcție", publicând editoriale în revista „Steaua".

În editorialul din noiembrie 1958, intitulat „Pasiunea cunoașterii", Rău scrie: „Există uneori tendința, pornindu-se de la cazul unor cărți care s-au născut în izolare, să se minimalizeze importanța contactului neîntrerupt cu biografiile celor mai diferite categorii de oameni, confruntarea cu cele mai felurite sectoare de activitate. E lesne de înțeles - și asta atunci când nu e vorba de producțiile lipsite de viață ale exbiționiștilor formaliști sau ale cavalerilor artei pentru artă – că vehiculatorii unor asemenea opinii ignorează, și nu întotdeauna fără bună știință, rolul experienței anterioare, acumulările de impresii și fapte realizate treptat pe parcursul vieții, <<rezervele>> de care vorbește undeva Maiacovski (...) Trebuie să facem în așa fel ca munca noastră de scriitori sau de redactori să nu ne îndepărteze, ci să ne apropie de viață, să ne transforme nu în oameni contemplativi, ci în participanți direcți la eforturile și prefacerile prezentului, să ne asigure comunicarea directă cu cele mai diferite categorii de oameni ai muncii – în aceasta constând singura garanție majoră a dezvoltării noastre neîntrerupte".

La 27 februarie 1959, vine consacrarea supremă. Îl comentează, de bine, marele G. Călinescu, în „Contemporanul", în articolul „Omul nou în poezie". Scrie G.C.: „Am citit producțiile unui poet clujean, Aurel Rău, care, dacă este încă în plin proces de configurație, e lipsit de bombasticism, de acrimonie manifestată în stihuri împotriva confraților și de emfază. Ideal, dacă nu totdeauna afectiv, Aurel Rău întrevede adeseori bine adevăratul sens al liricii noi. (...) Corect în general, poetului îi lipsesc deocamdată marea fantezie, hohotirea profundă. Poezia sa n-are sânge, suferă de avitaminoză și paloare, de tenuitate muzicală. Poetul n-a mușcat adânc din substanțe vii și crude, n-a dat pe gât o băutură de flăcări. Când nu-și propune a vorbi despre lucruri teribile și impetuoase, ca sondele de țiței și malaxoarele de ciment, când se adaptează sincer la modul discret și palid, atinge câteodată coarde serafice".

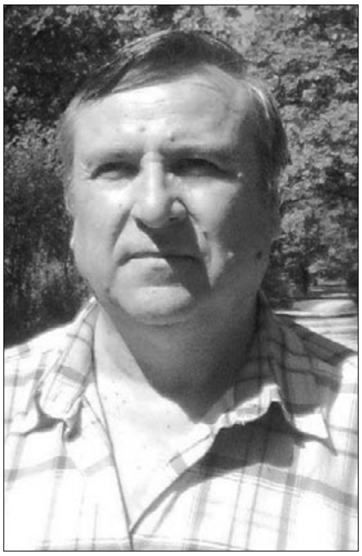
Este lăudat și de Mihai Gafița („Contemporanul"), și de Mihail Petroveanu („Gazeta literară"), alături de alți câțiva din „tânăra generație" crescută „o dată cu edificiul socialist". Tranșant, Savin Bratu, în „Gazeta literară" (22 octombrie 1959), scrie că: „de la Beniuc la Aurel Rău avem cu ce ne mândri". Urmează laudele lui Ion Lungu și D. Cesereanu, ambele în „Tribuna". Dar următorul volum, „Unde apele vorbesc cu pământul", trece neobservat.

Anul 1964, în care generația ´60 deja prinsese contur, e de grație pentru Aurel Rău. Tonul îl dă Eugen Simion, în „Gazeta literară" (6 februarie), când îi recenzează pozitiv „Jocul de-a stelele". În „Contemporanul", la cronica sa, Nicolae Manolescu îi laudă „Jocul de-a stelele" – e un „impresionist", scrie „o poezie de notație, nu atât descriind, ci fixând impresii". M. Bucur, în „Luceafărul" (nr.5/29 februarie), accentuează: „notația e precisă, mergând la esență și nu rămânând la suprafața lucrurilor". Victor Felea, în „Steaua" (nr. 2/1964), comentând aceeași carte, arată că poetul își pune creația în slujba umanismului socialist. Fals. Singura poezie ce poate fi transpusă pe ogor cooperatist este „Izvoarele de foc ale tuturor lucrurilor". Urmează elogiile lui Lucian Gavriliu (din „Orizont", nr.3) și ale lui Valeriu Râpeanu taman în „Scînteia" (26 mai 1964), salutând „permanenta căutare a *poeziei* aflate în aspectele comune ale vieții de zi cu zi". Poetul profită, scoate volumul „Stampe", chiar dacă reia și poezii mai vechi, unele evazioniste, altele cu sondori. Entuziast, N. Manolescu, la 13 noiembrie, în „Contemporanul", arată că e un volum „de priveliști culese din călătorii prin țară, *Românie pitorească* lirică", subliniind „marea vibrație muzicală". Și cronicile curg (Paul Georgescu, M. Petroveanu ș.a.).

Anul 1967 e de referință. După ce publică „Pe înaltele reliefuri", lui Aurel Rău i se pune cununa de lauri, apărând în seria „Cele mai frumoase poezii". Poate pentru că, tovarăș de încredere, în 1966, la doar 36 de ani, fusese ales deputat în Marea Adunare Națională, pseudo-parlamentul socialist. A fost decorat de Ceaușescu în 20 aprilie 1971 cu Ordinul Meritul Cultural clasa a III-a „pentru merite deosebite în opera de construire a socialismului, cu prilejul aniversării a 50 de ani de la constituirea Partidului Comunist Român". După 1990 publică destul, fără ecou, dar este invitat la tot felul de festivaluri...

Mircea Tomuș îl laudă (1969). Gheorghe Drăgan îl laudă (1972). Ion Pop îl laudă (1971). Ion Negoițescu îl laudă (1975). Al. Piru îl laudă cu rezerve (1975). Daniel Dimitriu îl laudă (1971). Nicolae Manolescu îl laudă iar (1978). Petru Poantă îl laudă (1978 și 1980), Ioan Buduca îl laudă (1980), Victor Felea îl laudă iar (1980). Mircea Iorgulescu îl laudă (1982). Eugen Simion îl laudă iar (1984). Gh. Grigurcu îl laudă (1986), Ion Simuț îl laudă (1994). Ș.a.m.d. Dar, totuși, astăzi ce mai spune poezia lui Aurel Rău? „Dicționarul esențial al scriitorilor români" (2000, Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu) îl reține. Marin Mincu (2007, „O panoramă a poeziei românești din secolul al XX-lea") nu-l menționează. Alex Ștefănescu, în „Istoria literaturii române contemporane. 1941-2000" (2005) nu-l include nici la rubrica „Panoramic". În „Istoria critică a literaturii române" (2008) a lui Nicolae Manolescu îl găsim pe la indexul de nume. Răzvan Voncu, în „Poeți români de azi. Vol. 1" (2019), crede că nu trebuie să scrie nimic despre un poet cu numele de Aurel Rău...

Jean DUMITRAȘCU

Timpul Puterii vs. Puterea Timpului – „Timp turbat, poet obscur”

VALENTIN PREDESCU: „ARHITECTURA PUTERII”

(Ediția a 2-a a volumelor DIZGRAȚII, I și II, revăzută și adăugită) (*Tracus Arte,* București, 2022, 240 p.)

Deşi a debutat cu proză în „Luceafărul”, seria Bănulescu (1969), continuând să scrie povestiri până mai târziu, dl VALENTIN PREDESCU va fi debutat ca poet în revista „Argeş” de Gheorghe Tomozei în toamna lui 1970, apărându-i în „Biblioteca Argeş” volumul „Gustul ierburilor” (1971, 2007, dar şi o antologie, din patru volume, la „Litera”, în 1988). Au urmat „Cenuşa Sagrada” (2007), „Temniţa şi Gustul” (2008), „Persona non-grata” (2011) şi volumele „Dizgraţii” (I, 2017; II, 2019). Nu mai amintim volumele colective, începând cu „Caietul debutanţilor” de la Editura Albatros (1975, 1977, 1986), până la „Antologia sonetului românesc” (MNLR, 2009) şi culegerile omagiale „Laurenţiu Ulici – 10 ani de posteritate” (Limes, 2010) şi „Cezar Ivănescu în amintirile contemporanilor” (Princeps, 2009). Pe Cezar Ivănescu, care l-a publicat la „Numele poetului” în „Luceafărul” din 4 februarie 1981 remarcând „poemele nostalgice, amare, infantil-exuberante” ale tânărului argeşean, l-a cunoscut bine, dedicându-i în „Dizgraţii”, I (ciclul „III. In memoriam”) patru poeme „Cezarului poeziei” intrat într-un „condamnabil con al Nepomenirii” (numit undeva „un Geniu rupt în humă să doineşti!”), împreună cu alte poeme dedicate lui Gheorghe Tomozei, Florin Mugur, Virgil Carianopol). Dacă autorul „Baaad”-ului şi „Rosarium”-ului vedea în tânărul neliniştit „nu o carieră literară, nu un destin individual, ci un mod de existenţă exemplar cu care se solidarizează prin simplă fiinţare”, Gh. Tomozei, confratele mai mare de la „Argeş”, vedea în junele poet, „băiatul din Cotmeana”, un spirit „atroce îndrăgostit de poezie, privindu-se cu o netulburată încredere, romantic şi – în aspiraţiile lui spre lumi transcendente – eminescian.” Un poet „fără speranţa recunoaşterii în juru-i”, observa Tom, care valorificase, de fapt, teancul de hârtii cu care venise în redacţie („sărind peste secretară”, cum va mărturisi ea) Elena Predescu, soţia poetului, ea însăşi scriptureasă semnând „Eliseea Codreanu” sau, mai cunoscută ca poetă a unor interesate volume, cu numele jubilant jucăuş „Coniţa Lena”, autoarea recent-memorabilului „Un râu negru poemul” (2022). Pe scurt zis cu versurile poetului: „Prietenii mei au fost funigei:/ de la Cezari până la Tomozei/ de la neamuri pierdute-n blestem/ până la câinii pe care mi-i chem/ în spelunca asta de viaţă/ aridă, feroce cu dinţii de gheaţă.// Prietenii mei, azi, niciunul de faţă.” (PRIETENII MEI)

VALENTIN PREDESCU (n. 28 iunie 1946, Cotmeana – Bascovele), prozator, poet şi memorialist, este autorul recent-apărutului volum ARHITECTURA PUTERII (Tracus Arte, 2022, 240 p.), „Ediţia a 2-a a volumelor DIZGRAŢII, I [Premiul U.S.R. Filiala Piteşti, 2017] şi (II) revăzută şi adăugită”, o carte construită după o arhitectură ingenioasă, cu adaosuri succesive de coloane, frontoane, rozete, ancadramente, o zidărie „complicată” a unui poet „părând mai degrabă cuprins de o retroactivă şi irepresibilă patimă arhitecturală”, dezvăluind „chipul crispat al unui autor chinuit de febrele unei permanente (re)actualizări.”(Marian Barbu, „Cafeneaua literară”, iunie 2018).

E bine de știut că poetul din oraşul lalelelor şi automobilelor „Dacia” a fost în regimul trecut un „indezirabil” luat în obiectiv de Securitate, pe seama căruia, încă din 1973, a fost pus în mişcare un dosar de urmărire informativă (DUI), după cum rezultă din Decizia civilă nr. 1923/2012 a Curţii de Apel Piteşti (Un Extras din decizia respectivă este publicat la p. 109, la sfârșitul primei părţi, DIZGRAŢII I).

Faptul este de reţinut având în vedere „deziluziile acestui sceptic nemântuit, îndoielile, detaşarea, şi de ce nu?, compasiunea pentru lumea imperfectă în care a fost silit să trăiască” (M. Barbu), din care nu a ieşit biruitor, rămânând însă, lucru important, „neasimilat”. Poemul „Fecund” (p. 206) schiţează aproape încifrat experienţa acestui abuz al poliţiei politice, care a interzis publicarea unor poezii cu „caracter tendenţios la adresa orânduirii noastre socialiste”, deci măsurile luate având „un caracter politic, aducând o atingere gravă a drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale acestuia, lezându-i demnitatea, onoarea şi libertatea individuală, suferinţe pe plan moral şi social”, după cum se menţiona în Extrasul amintit: „Scriu să mă aud!/ Auzul decât scrisul/ e c-un picior în piept, sau/ un picior în D.U.I. (sec)/ un picior corupt.// Scriu./ Când cu sânge scria pixul/ tot poporul era mut./ Nimeni nu ştia că scrisul/ era mort – şi mort demult./ (...)/ Naţia de-acum e moartă./ Toţi cei puşi a se alege/ stau să-mpiedice la roată/ legea celor ce-au să-i lege.”(FECUND)

Raportându-ne, aşadar, la lumea în care i s-a dat acestui „opozant politic” cu figură de „star interbelic, uşor retro” să trăiască, putem înţelege exact regimul est-estetic al volumului în discuţie, „Arhitectura puterii”, în special spiritul amar şi ironic-muşcător al „DISGRAŢIILOR”, în care noţiuni şi metafore-concepte apar drept lexeme cu majusculare, precum Puterea, Timpul, Trecut, Viitor, Eu / Voi, Patria, Popor, Viaţa, Moartea, Poezia, Marea, Oceanul, Vulgul, Nimicul, Absurdul, Haosul...

Multe din trăirile poetului sunt rezultatul atingerilor, venirii în contact sau implicării într-o existenţialitate disforică, revulsivă, „dizgraţioasă" în componenţa ei ipochimenică (DIZGRAȚII/ Paradisul, p. 119), în care „destinul întors" al poetului înfruntă cu credinţă nedezminţită „timpul ostatic" engramat, pare-se, în adâncul fiinţei sale: „Sunt un tăcut ostatec al genei blestemate/ cu sufletul ca floarea presată într-o carte// (...)// Nimic din libertatea deliric proferată/ nu poate-a mai schimba geneza blestemată./ Şi singure de-ar mai porni cuvintele să curgă/ din geniul tot n-ar mai rămâne decât/ eterna fugă." (TIMP OSTATIC). Poetul, care nu s-a dovedit om de plastilină, modelabil, apare, iată într-o incriminantă mărturisire, care colorează cam de la un capăt la altul „dizgraţiile" acestei chemări, la judecata „de apoi" a Poemului:

„Între Eu și Voi se întinde un ocean de puroi înroșit
cu trupuri umane și nave-n derivă
printre rechini îndestulaţi
în magma fierbinte nuferii Răului autentic hrănindu-se
din Katharsisul descuamării sufletului
poleit cu speranţe.
Aţi pătruns în sângele Eului meu cu storcătoare de fier
aruncându-mă ca pe o melasă în șanţurile coruptelor sisteme
supus apoi plastifierii în menghina puterii timpului
aţi indus corp și suflet de dinainte știut."

Şi tot aci poetul dizertează pe seama „parteneriatului corporatist cu vii şi morţi/ care de are mai pragmatici în/ şmenuirea de substanţă acidă/ deasupră-ne Dumnezeu născând îngeri şi demoni cu/ chipuri/ de poeţi listaţi la Bursa proprietăţilor himerice/ învingător doar Fiul Noului Pământ – Pământ fără/ popoare,/ fără de cuvinte, fără de răstignirea/ Poemului pe crucea Postmodernismului veşnic."

(EU, PLASTILINUL)

De unde ideea asumată convingător, reeditată de fapt, a „poetului blestemat", dizidenţa românească, nu numai cea din exil, fiind foarte bogată în astfel de fizionomii.

Acesta ar fi motivul major al „Dizgraţiilor", dezvoltând o reţea întreagă de laitmotive, ale căror sugestii şi metafore-simbol se extind către o mai largă viziune a destinului, ba chiar către un vizionarism de panoramare onto-cosmică, implicând un Dumnezeu potrivnic („potrivnicia lui Dumnezeu"), care nu s-a retras în transcendent, Deus Otiosus - cum ar zice Mircea Eliade, dar după dreptatea căruia tânjeşte spiritul poetului încercat de toate umilirile şi neajunsurile: „pe Nimicul din mine, pe mine puful de păpădie/ m-ai abandonat seducţiei de-a fi o relaţie a Frigului/ cu Foamea/ şi-a Fricii în dorinţa de a-l mai afla pe Dumnezeu în/ Cerul pământului meu." (TESTER). „Mi-a anchilozat mâna între semnele crucii/ de câtă închinăciune la atâta ticăloşie/ crescută ca iarba cuceritoare/ crescută nimicitoare în germenul auriu în/ blocul operator al Poeziei/ crescută în gura coasei sărutată de buzele/ vieţii pârdalnice." (EU, ÎNCHINĂTORUL)

Simţindu-se părăsit de Dumnezeu întregii lumi create, „de sus" şi „de jos", liricul indignat trăieşte un presentiment liturgic al mitului christic („Locul lui Iisus ca Poet Însângerat"), părăsit de-a binelea de divinitatea salvatoare, de unde zbuciumul acesta ce ne aminteşte de un Arghezi în ipostaza refuzului unui scontat dialog: „Numai că poetului i s-au tăiat firele dinspre Dumnezeu de sus, dinspre Dumnezeul de jos, dinspre/ răsărit şi apus,/ dinspre tot ceea ce ar mai fi avut de spus./ Doar inima-i bate ca o fină rotiţă de ceas/ licărind plăpândă ca un Început, sumbră şi prevestitoare." (CĂTRE).

Iată şi clasicistul de care s-a vorbit, decantându-şi, cam cu un orgoliu trufaş de care însuşi Eminescu s-a ferit, statutul de „indezirabil" între contemporanii urbei, stare de spirit îndreptăţind pe unii comentatori (chiar dintru început pe Gh. Tomozei) să vorbească despre un anumit „eminescianism", mai de dincoace însă, istoriceşte. Oricum, poezia, jucată în relaţia tranzitivă de alteritate incluziv-creatoare „eu – tu", intră şi ea în categoria „artelor poetice" mărturisitoare în intenţionalitatea lor discursiv-terapeutică (cam strunjită pe arac ultima strofă!):

„În orașu-n care câinii mă lingeau c-o mușcătură
în orașu-n care toţi m-au huiduit ca pe-un hulub
fremătam în chip hoinar să îmi aflu-a mea făptură
în orașu´ plin cu viespii și cu mult venin în stup.
Luai de coadă libertatea ca s-o pun la urdiniș –
dar cum toţi viespuitorii se loviră de obstacol
eu luptând să fabric mierea sorţii mele pe furiș
fui zvârlit în botca larvei și etichetat trântor.
De aici și pân´ la geniu sufletul ţi-e de vândut
cum și viermele din măr vrea să propășească merii
tu fi'nd Geniul stupului lupţi ca viermele în fruct
în tăcerea ca de miere tot visând la gustul mierii."

(GUSTUL MIERII)

Amintind de Eminescu, Goethe şi Nietzsche, poetul reflectează, în definitiv, în versuri lungi de 15 silabe cu ritm iambic, de o uşor simţită solemnitate eminesciană, asupra artei, contribuind şi el la îmbogăţirea patrimoniului, cu modesta-i „Căruţă de cuvinte" care aşteaptă îndemnul/ omologarea: „haide, treci!": „Ce-a putut să nască arta tot cărând poemi pe umăr?/ din ce-a fost un Eminescu, sau un Goethe, sau un Nietsche/ habitează doar tradiţii, numenuri urlând în buncăr (...)/ Texte, doar; şi-n Căruţă-aştepţi îndemnul: haide, treci!" (DIZGRAȚII. Rebrusmént în Paradis, p. 121). Să reţinem că „rebrusment"-ul denumeşte acea întoarcere bruscă a direcţiei catenelor muntoase ori, mai accesibil, acea schimbare a direcţiei şi a sensului de mişcare a unui tren prin întoarcerea locomotivei şi legarea ei la capătul opus al şirului de vagoane...

Desigur, poetul dezvoltă multe atitudini/ „voci", dar impresia general-estetică este una de dolorism monocordic, cele două părţi (volume, de fapt) ale acestei „arhitecturi ale puterii" fiind congruente, circulând teme şi motive comune, îndeosebi şi frecvent, disconfortul existenţial şi ruperea legăturilor cu Dumnezeu („O dizgraţie enormă între Eu şi Dumnezeu/ o acrofobie a poemului pierdut ca sufletul..."; „O căruţă cât un Cosmos într-un veşnic rebrusmént/ cară la cuvinte-n Noos regiment de regiment/ şi ce poate să-florească-n versul meu/ e osârdia căderii pe o scară de arheu.")

Parcă haşurări mai accentuate, mai decise, într-un recriminatoriu activism civic întâlnim în DIZGRAȚII II, unde poetul scrie despre „timpul turbat" şi „ostil", dar şi despre un „timp ostatic", simţindu-se „prizonier" al unei engramări organice („Sunt un tăcut ostatic al genei blestemate..."), dar şi o „Odă bucuriei" scrisă „cu pixul de sânge" pentru „neputinţa natală a pământului arid şi ostil", cu trimiteri directe la martirii din închisori şi la „Patria mea pierind ca o Fata Morgana la pielea/ goală/ pierind în Trecut, în Viitor nemaivrând să mai şadă/ şi casa cu masa ta de vis

indexat fiind crucea şi hrana/ când totul e geamăt de ură şi numai tu câine/ mă cauţi ferice când intru/ pe poartă -/ mă cauţi azi, mă cauţi mâine şi iară mâine/ să-mparţi cu mine un Timp umilit ce mă latră/ pentru o coajă de pâine”.

Altundeva poetul constată că „bolnavă e inima Lumii”, „bolnavă inima Terrei” şi „Patria-n sânge” – „o Niagară de sânge sorbită cu nesaţ de pragmaticii Timpului”, bolnavă şi inima poetului „în aşteptarea infinită/ a Sentinţei Divine” (PREŢUL INIMII).

În ciclul POET OBSCUR, întâlnim poeme mai dense precum în cele cinci abhorări din „Ura prafului de păpădie”, exprimând foarte bine starea de disconfort a poetului într-o lume agresivă, alergând după propria-i căpătuială, lipsită de resentimente şi indici morali, de unde convingerea poetului că poemul său va depune mărturie peste timp, salvându-se „în sângeroase turnire”: „De existenţa mea doar ura va mai/ da de ştire/ peste o mie de ani, şi peste/ încă o mie/ despre sufletul meu doborât/ ridicat, şi iar doborât/ şi iar ridicat, şi-n fine salvat/ în sângeroase turnire.” (5. Turnir). Poetul scrie despre „Eteronimul mim” din firea sa, o alteritate a eului identitar numită „dublă refracţie”, dezvoltând un lirism filosofard pe tema „Destinului eteronim”. Mai realizat ni se pare ciclul „EUL ŞI POEMA”, cu versuri vizând idealitatea/ transcendenţa, în versuri sprinten-jucăuşe precum: „Eul meu cât o Poemă/ semiot neomenesc/ toate-n miezul de Noemă.// Tot ce sunt e de pământ/ definit în tot ce sunt.” („Definiţia Eului”). Alte poeme glosează pe teme ca „Moartea zeului” sau „Katharsis”, cu trimitere la teza finalităţii fără scop a artei formulată de Stagyrit. Valorificând elemente din etno-folcloristica românească, ciclul „ENERGII INDIFERENTE” (I-V) pe tema „energiilor” creatoare, dintre care unele versuri au referiri evanghelice exprese: „Şi de ce veni Christos/ dacă nimeni nu-l voia,/ dacă aura din jur/ pe apostoli îi ardea?/ (...)/ Şi-n durerea nesfârşită/ într-un duh veni Christos -/ energie infinită -/ spectru crud şi omenos./ (...)/ Vino Christ şi mă ajută/ cu cel Biocâmp uman/ şi din limba mea cea mută/ fă-mă Vers în Trup astral./ Şi-a mea lege/ să mă lege/ de poemul meu cel strâmb/ când lumea va petrece/ să mă laşi să mor în câmp.// Spectrul crud şi omenos/ într-o zi veni Christos./ L-am întâmpinat cu sete/ şi-energii indiferente.” (IV. Iov).

În alt poem, IISUS (Templul), glasul poetului se adresează, din Templul său, Fiului ceresc: „am aşteptat în taină să-mi sufle Dumnezeu/ venirea Fiului cel Sfânt la sânul meu”, o aşteptare ce rămâne deschisă, sub semnul stavroforic al crucii asumate: „Un Templu sunt cât muntele pustiu, indus/ şi-aştept ca purtător de cruce/ pe Iisus”.

Există, în toată această panoramare revulsivă, de recriminaţii şi acuzaţii, în general de ordin vindicativ, şi imaginea bacoviană a suferinţei somatice „Plămânii mei proscrişi, tuberculoşi/ au respirat în veacul ăsta infestat”, „Plămâni ai mei, tuşiţi, proscrişi/ de zeii lumii – proscrisă-mi existenţa -/ tu, aer, mai poţi să arzi prezenţa/ poeţilor eterni învinşi?” – PLĂMÂNI POEMI). Sau de-a dreptul bacovian nu numai lexematic, dar şi ca refren laitmotivic: „Laringe bolnav/ de tuse şi astm/ de nervi încordat.// Laringe bolnav, plămânii arzând/ cultura în spasm, fard întinat/ în alveolele vieţii aer limitat/ de nervi încordat/ (...)/ Laringe-ntremat, sănătate povară/ cântec revigorat doar pentru-o seară.” (LARINGE).

Există un civism etic irepresibil (propriu unui scriitor „cu probleme”!) în raport cu toată această existenţialitate societală, poetul proclamând în finalul textului POET OBSCUR, datată „1985”, simţind „adevărul sângerând în piept”: „Salvaţi Justiţia! Salvaţi Justeţea!/ ca pe-o relicvă-n agonie -/ poet obscur – dar cu fineţea/ şi Adevărul ce trebuie să-nvie.” De unde şi sugestiile din epilogul DESTIN GOLAN, amintind de „golaniada” un timp revolut dar mereu adresat „aleşilor” şi „imposturii”, deci un mesaj mereu actual: „Cum ieri/ şi azi şi mâine/ rămâi acelaşi câine/ în frigul nedreptăţii/ şi-n foametea minciunii/ supus al dictaturii/ sperând o zi a plăţii/ ca un biped orfan/ de Ţara ta, golan.”

Desigur, poetul Valentin Predescu – „Un indezirabil pentru regimul comunist” (Mioara Bahna, „Plumb”, martie 2018) – în tumultul creaţiei sale dă glas trăirilor, convingerilor, suferinţelor îndurate, într-o panoramare dureros-acrimonioasă, „Arhitectura puterii” sugerând o bivalenţă imagologică: pe de o parte, mecanismul societal/ existenţial implacabil cu care poetul a dat/ dă piept (Timpul Puterii), de cealaltă parte, trăinicia acestui „Templu al cuvântului” din DIZGRAŢIILE sale, „catedrala” de suflet pe care şi-a clădit-o, revenind la planşe şi schele de mai multe ori, până la această versiune, speră, definitivă... Un poet „iovit cu Dizgraţia”, trăind plenar acest sentiment al persecuţiei, închinându-se, ca Zilot Românul, numai Adevărului, conform motoului la CUVÂNTUL POETULUI IOVIT, încheind cartea astfel:

„Când Poetul este iovit el dă Adevărului o / singură faţă:/ neîntoarsa faţă de la Dumnezeu/ dincolo de Sinele său./ Iar dacă Poetul încă mai trăieşte/ stă şi se întreabă/ mai am eu puterea de-a lupta;/ nu m-au răpus bolile, usturimea necazului?/ casa nu mi s-a pârjolit? Femeia de serviciu,/ copiii de vis, câinele devotat, pisica de pe piept/ vitele şi pământul, şi cerul cer, mai sunt?”

Pentru a nu sfârşi comentariul nostru în acest ton interogativ suspendat sine die, vom încerca să răspundem tot cu cuvintele poetului din TIMP TURBAT (pp. 114-117), meditând la Poezia „care nu mai este o Biblie a Nemuririi sufletului”, la „Eul care nu mai este Eu”, la „Dumnezeu (care) a pierdut busola Muntelui Sinai”, la:

„Timpul meu ajuns un Poem călărit de samsari hiperdecenţi,
cal arab de nevândut vreunui paşă
de critic vulnerabil şi exclusivist
un cal pur sânge Timpul meu, pe care să-l ucid cu mâna/ asasinilor de altădat›. (...)
Timp cu suflet de copil nevoios şi pur
apostat şi eclatat în destin obscur.”

De unde rugămintea, generică, de a nu-i atinge dreptul „inamovibil” la Poezie, poetul fiind în stăpânirea „daimonului” său, cum ar zice Nichita Stănescu, şi închinându-se la Demiurgul unic (TIMPUL PUTERII. *2. Demiurgul,* p.23):

„Mai daţi-mi timp să mor în Poezie!
Aici e locul meu etern inamovibil.”

ZENOVIE CÂRLUGEA
Tg.-Jiu, 24 aprilie 2023

Spațiul eroic al tradiției și avatarurile unui comediant

VICTOR PANDURU, *Baștina*, Ed. „Betta", 2021

Am putea spune că autorul pregătește lectura, intrarea în universul ficțional, ca pe un spectacol, cu un ceremonial, cu o prefață extinsă, un „Cuvânt înainte" și „Prolegomene", și abia după aceea urmează substanța romanului însoțită, la final, de un „Glosar" extrem de util dat fiind stilul înțesat de arhaisme. Ni se atrage atenția încă de la început, sub titlul romanului: „Undeva în Valahia sfârșitului de secol 18", ceea ce spune multe, fiindcă este secolul primilor mari prozatori români – Dimitrie Cantemir și Ion Neculce. „Împachetat" astfel, cu uși deschise spre diverse perspective, cartea oferă un univers imaginar iluminat, ca o mare scenă pe care nu se văd decât personajele. De altfel, incipitul narațiunii prezintă o trupă de „karaghiozi" care prezentau spectacole foarte gustate de târgoveți, dar și de fețele simandicoase ale vremii, care trimiteau „seimenii" să-i aducă pe artiști de la reprezentațiile din târg pe la casele boierești.

Proza istorică amintește de cele mai vechi reprezentări de narativitate, cum sunt „Cuvintele..." lui Ion Neculce, sau episoade pitorești neautentificate istoricește, dar reînvierea acelor timpuri, a acelor tradiții, a limbii neaoșe românești care absorbea vocabule turcești sau grecești a fost realizată magistral doar de Eugen Barbu în capodopera „Princepele". Până la el însă, putem vorbi de memorialistica pitorească a lui Ion Ghica, și chiar de frumoasele versuri de amor ale Văcăreștilor.

Cu toate acestea, azi, în secolul al XXI-lea, învechirea artificială a limbii poate fi un experiment agreabil pe spații mici, însă la dimensiunea sutelor de pagini el devine un obstacol obositor pentru lectura cititorului contemporan. Dar Victor Panduru are talent regizoral și mult umor, încât maistrul Ianache, staroste de karaghiozi, își amintește de vremuri încă și mai depărtate când ajunge la curtea boierului celui bătrân și admiră o pictură: „Împinsă mai spre colț, cu chip de înger, suduită încă de bunicul blagorovnic, ispitea din priviri o tânără pulpeșă, pântecoasă, plină de poftă trupească..."

Victor Panduru este un maestru în realizarea episoadelor, sau „tablourilor" din care se alcătuiește întreaga narațiune. Astfel, cu mare talent este surprinsă prezența trupei de artiști păpușari, sau mai bine zis de străbunicii acestora, care distrau și prostimea, și fețele boierești. Aciuată la „Hanul Cuțitarilor", trupa, dar mai ales personajul principal, meșterul Ianache, cu toții sunt martorii întâmplărilor tulburi din acele vremi. De asemenea, remarcabilă este descrierea Podului boieresc, drumul principal al târgului: „Ulița boierească podidită cu scânduri de stejar, era doldora de mărfuri scoase la mezat pe tindele largi ale prăvăliilor, de unde se suia spre hodăi, dar și spre foișoarele de lemn sculptat, puse peste chepengurile pivnițelor în care hodineau butoaie cu vin, țuică și anason."

Autorul nu scapă nimic din acele vremuri: peste boierul cel bătrân năvălesc achingiii chemați de o slugă care după ce-l vede ucis pe stăpân, își cumpără urgent boieria de la Istanbul. Ianache – copil – se salvează împreună cu maică-sa și merg să trăiască într-o fundătură la marginea târgului, unde „uită boiereala" și se amestecă cu zdrențăroșii, alături de care are prilejul să vadă o reprezentație de... umbre meșteșugite, proiectate pe o pânză albă. Este viitoarea lui meserie de „karaghioz" care trăiește cu maximă intensitate și un episod de ciumă, și nenumărate jafuri ale turcilor, și furtul fetelor frumoase. În raiaua turcească ajunge un tată disperat, căutându-și fiica, pe care n-o găsește, dar se întâlnește cu potera care căuta niște „calpuzani" măsluitori de bani. Iată deci o acțiune trepidantă, cu personaje viguros conturate, cu obiceiuri – de la nunți până la spânzurători – pline de sevă.

În opinia mea, acest gen de literatură este realizat, de fapt, nu în „limba veche și înțeleaptă", ci într-o limbă învechită conștient de autor, și oferită spre delectare cititorului contemporan: „...ajunsese stăpânirea de paragină a unuia cu minte costelivă la chiverniseală..." Este un amestec de discurs contemporan în exprimare narativă, presărat cu un vocabular arhaic, pertinent și suculent. Bănuiesc că autorul face o muncă foarte dificilă, mai puțin de lingvist și mai mult de colecționar de vocabule, având la îndemână diverse dicționare care să-i permită traducerea din româna contemporană în româna de secol XVIII. El nu este lipsit de intuiții și-și susține pasiunea pentru limba veche într-o manieră foarte interesantă.

Victor Panduru conturează o lume dură, fără milă, lovită și de boli, și de turci, și de Dumnezeu. Narațiunea se sfârșește cutremurător, cu o scenă în care se pregătește tragerea în țeapă a eroilor cărții. În spiritul arhitectonic al desfășurărilor de amplitudine, este nevoie de spații vaste, controlate secvențial, cu etape bine configurate, pentru a obține un tablou veridic, lucru care îi reușete foarte bine autorului.

De formație intelectuală, dar nefiind nici istoric, nici filolog, autorul supracompensează discursul ficțional prin organizare, cursivitate, dinamismul acțiunii. Dedicându-se secolului XVIII, nu prea frecventat de literatura istorică națională, Victor Panduru devine un fondator de teme și un inovator în imaginarul istoric atestabil. El surprinde cu subtilitate filosofia interferențelor etnice, balcanice, sub dominația social-politică a imperiului otoman.

AURELIU GOCI

Un strigăt acum pentru a fi auzit azi...

Sufletul Magdei Ursache este ca o simfonie wagneriană, cu tumulturi şi furtuni, cu perioade de acalmie aparentă, de căutare şi scotocire în carnea trecutului şi a cuvântului, pentru a afla acel sens catalizator care să aşeze evenimentele, faptele pe firul coerent al logicii destinului. Retrăite prin rememorare, faptele au parte de noi lumini, de clarificări, niciodată ultimele, căci, de fiecare dată, luminările aduc la suprafaţa conştientului, altele şi altele, care nu lasă loc liniştii sufletului...

Naraţiunea este modul prin care realitatea, fluctuantă, evanescentă, meandrică, este stăpânită prin ficţiune. Discursul nonficţional sau autoficţional nu se află în afara ficţionalizării. Magda Ursache, autorul, cu date de biografie într-o realitate *reală*, nu este, nu se suprapune personajului Magda U., deşi ace(a)sta are în Magda Ursache un prototip, punctul originar de la care se construieşte întregul univers al ficţiunii.

Romanul *Strigă acum...* (Magda Ursache, *Strigă acum...*, Editura Eikon, Bucureşti, 2021) cu mottoul subtitlu din *Iov*, 5.1, „...dacă o fi cineva care să-ţi răspundă", acord care răsună în text, reluat ca motiv recurent la p. 280: „Strigă acum, dacă o fi cineva care să-ţi răspundă", sugestie a permanentului dialog interiorizat al eului în complexul determinism metafizic al lumii, este construit în jurul motivului *ţipătului* interior/interiorizat, un plâns al fiinţei lucide, care, vitruvian, *se vede* în roata timpului, îşi ştie slăbiciunile – efemeritatea, în primul rând, consecinţă a relaţiei defectuoase cu timpul care trece; la acestea, se adaugă dificultatea comunicării cu celălalt, semenul. E, apoi, tendinţa de a întoarce întâmplările vieţii pe toate feţele în speranţa îndărătnică, de a afla cauzele, de a şi le explica pentru a le accepta, asuma, de a le integra în deplină cunoştinţă de cauză scenariului de iniţiere al propriei vieţi.

Planurile narative alternează trecutul cu prezentul, într-o metamorfoză care le confundă de multe ori, după cum alternează sugestia de ficţiune şi nonficţiune, de text şi metatext, întrucât personajul care scrie, subiectiv, *ipso facto*, are tendinţa de a obiectiva unele întâmplări – copilăria, amintirile cu tatăl, cu nimfomana mătuşă Jeni, şi chiar reprezentarea ei ca o Cosette în casa Thenardierilor; peste acest strat al naraţiunii se aşază ieşirea din naraţiune/poveste pentru a medita asupra modului de a scrie şi construi discursul epic.

Histoire şi *discours* ocupă, deopotrivă, intenţia naratorului, cum spune fiind la fel de important ca şi ceea ce spune. O primă intenţie este aceea de a realiza „romanul despre viaţa unei femei care citeşte şi aşteaptă".

Nefiind cineva concret, real, în realitatea înţeleasă ca *lumea noastră cea de toate zilele*, personajul-narator închipuie povestea ca pe un dialog cu lirica lui Nichita Stănescu din *Altă matematică*, sugestiile textului poetic căpătând dezvoltări, multiplicări şi răsfirări de sens în toate *respirările* Magdei Ursache, fiecare respirare creând viaţa poveştii pe care şi-o spune şi o spune lumii – celui care are urechi să audă şi suflet să vibreze.

Tendinţa de ermetizare a limbajului narativ, evidentă în titlurile capitolelor: *De la unu la doi*, *Înapoi la unu*, *Spre doi*, *A opus unu*, *Unu virgulă doi*, *Doi plus dobânda*, *A care cu 1 nu face doi*, *Trei*, creează *semnul* naraţiunii, în care semnificat şi semnificant se dispută mereu în adjudecarea sensului predominant. Viaţa este o ecuaţie, „altă matematică", având reguli care scapă logicii curente, creând, graţie inefabileleor şi imponderabilelor, imprevizibilului, propria matematică. Motivul cuplului creează micul univers al personajului, punctul care adună/aduce toate faptele pentru a le conota în grila imaginarului ordonator, prin puterea ficţiunii de a stăpâni realitatea, semnificând-o.

Confesiunea, adoptată ca tehnică narativă, atinge, prin absoluta sinceritate, hotarele spovedaniei. Povestea începe de la *unu la doi*, de la eul care (se) povesteşte la celălalt, de la *cercul strâmt* al singurătăţii la clamata singurătate în doi, răsfrângând şi umbra mitului Androginului, ca aspiraţie de a reface unitatea originară a fiinţei perfecte.

În punctul iniţial al acestei creaţii, Lili-Marleen, personajul-narator, se află într-o situaţie de criză existenţială, iar terapeutul îi recomandă scrisul/scriitura ca terapie: „18a". Accidentul, întâmplarea nefericită, îi schimbă direcţia vieţii şi provoacă criza existenţială, întrucât soţul, scriitorul Miron Gruia, moare în accident, iar ea trebuie să facă faţă întregului cortegiu de consecinţe tragice. Motivul ţipătului expresionist fuzionează cu motivul aşteptării. Absurdul şi paradoxul existenţei îşi găsesc terenul propice în viaţa lui Lili-Marleen, o includ în acest spectacol, iar ea face efortul de a înţelege, de a se dumiri. De aici, excursurile sale în trecutul propriu, un fel de terapie prin călătorie la rădăcinile fiinţei, pentru a afla cauzele tuturor întâmplărilor care au pus nebuloase în viaţa ei.

De ce s-au întâmplat/petrecut toate câte au fost? Există o logică şi o determinare? Sau e predeterminare, şi atunci rolul eului este/rămâne pasiv, trebuind a accepta cu resemnare totul? Astfel, scrisul se încarcă de o altă semnificaţie. Este scrisul care doare: „De scris nu scriu. Rescriu. Şi simt o durere scurtă (ca atunci când te taie un fir de iarbă), dar n-o las să se amplifice în creier. Rescriu cărţile lui Miron. Îmi place s-o fac. Parcă aş trage de firele care însăilează un tiv, după ce-a fost cusut şi călcat.", scrisul care completează o operă neterminată..., poate şi un palimpsest, pe noua scriitură reflectându-se, deopotrivă, *celălalt* şi *umbra lui*, de orice natură ar fi aceste umbre.

Retrăgându-se în ficţiune, Magda Ursache nu uită nicio clipă nonficţiunea – realitatea imediată. Timpurile fuzionează în memoria ei afectivă, real şi ideal dialoghează mereu, cu obsesia posibilităţii de a rescrie paginile de nedreptate din biografie, de a le privi *altfel*, în ucronia faptelor. Realitatea are/a avut propriul scenariu. Magda Ursache vine, acum, cu un altul, acela care *să-l corecteze* pe celălalt, să-l rescrie în *schima* normalului, a dreptăţii. De aici, nota profund justiţiară a scriiturii sale, fie că e ficţiune, fie că e nonficţiune – memorialistică, eseuri, cu un timbru polemic specific, nota individualizatoare a stilului său.

Fundalul epic, predominant al anilor ‹90, este un ecran pe care personajul, observator, martor şi narator, proiectează rememorările, evenimentele. Perspectiva asupra trecutului, întoarcerile, ducând mai departe în timp, în anii ‹60 şi ‹80, se multiplică, vocile narative dialoghează. Naraţiunea subiectivă include, pentru anii ‹80 (1980-1983), jurnalul lui Miron Gruia, care, prin întâmplările consemnate, extinde spaţiul narativ, ieşind din cel intim al eului care povesteşte, pentru a intra în cel al lumii universitare, prilej de a reflecta, din nou, asupra atmosferei intelectuale a acelor ani care au găzduit întâmplările generatoare de atâtea nedreptăţi, finalizate, după 1990, cu cabala împotriva profesorului Mihai Drăgan, ceea ce a dus la moartea tragică a acestuia la 1 noiembrie 1993. Sunt răni care nu se închid, nu se vindecă niciodată, la care Magda Ursache, martor dramatizat, revine pentru rescrierea corectă a istoriei. Mărtura ei depăşeşte spaţiul ficţiunii şi trebuie luată şi tratată ca atare, în sensul adevărului vieţii, în acest proces postum care cântăreşte infinitezimalul şi restabileşte echilibrul în favoarea dreptăţii istorice, postume.

Povestea lui Lili-Marleen, personaj-martor şi narator, urmează firul propriu. În labirintul poveştii, ea nu se pierde niciodată, întrucât a învăţat să aştepte graţia clipei revelatorii. În străfunduri, *strigătul* se edulcorează, dominantă fiind aşteptarea („Aştept. Sunt în viaţă. Aştept."). Ce aşteaptă eroina? Multiplicitatea posibilelor răspunsuri curge în albia operei deschise, lăsând posibilitatea unei prelungiri în universul propriu atât cititorului, cât şi naratorului, de a continua povestea cu noi ramificaţii, cu noi clarificări.

Magda Ursache ştie să dea naraţiunii plus de viaţă şi de existenţă, veridicitate şi verosimilitate personajelor şi întâmplărilor de viaţă care nutresc ficţiunea cu plusul de creaţie de oameni şi viaţă. *Strigă acum...* a găsit în cititorul empatic pe acel cineva care să răspundă ţipătului ultragiat de Iov încercat, căci uşile ficţiunii au fost deschise pentru o păşire ca-ntr-o catedrală...

Ana DOBRE

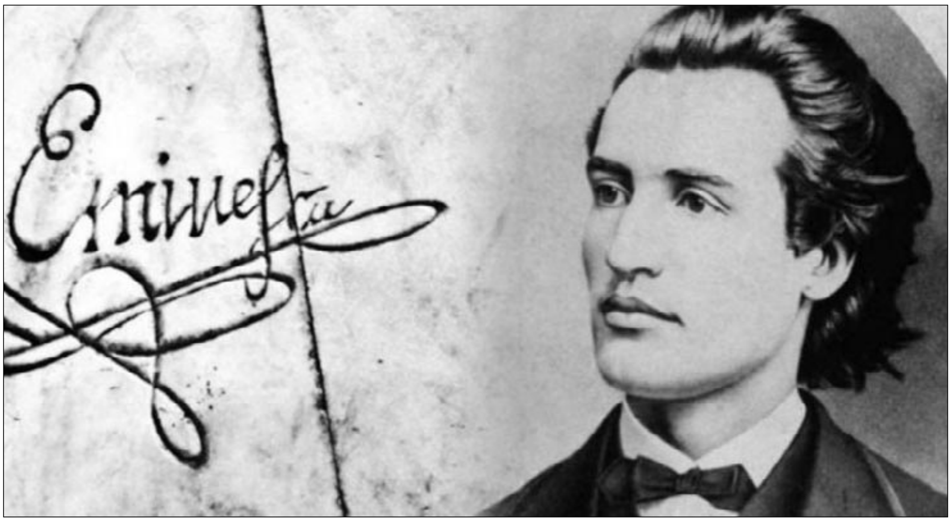
Supliment îngrijit de Virgil DIACONU

ARTE POETICE

■ Nr. 115
■ Septembrie 2023
Cafeneaua literară

Ancheta *Cafenelei literare*

POEZIA LUI EMINESCU ȘI POEZIA CONTEMPORANĂ

În speranța că nu ne-am osificat și că încă ne mai punem problema valorii și a destinului poeziei, vă propun să răspundeți la întrebările acestei anchete exact așa cum credeți de cuviință.

1. S-a discutat foarte mult și în fel și chip, în literatura noastră, despre poezia lui Mihai Eminescu. Ce critic/critici credeți că a/au analizat mai bine, mai aproape de ființa ei, poezia lui Eminescu?

2. Cum evaluați, astăzi, poezia lui Eminescu? Este ea (1) o poezie de excepție, o capodoperă, ocupă ea o poziție centrală în canonul literaturii române, (2) este o poezie de valoare medie, ori (3) este o poezie modestă, sau chiar minoră, după cum au decretat într-o anchetă mai mulți scriitori tineri, în revista *Dilema,* din 27 februarie 1998? Pentru Cezar Paul Bădescu, autorul antologiei *Cazul Eminescu* (Paralela 45, 1999), Eminescu este de exemplu un „poet inert și ridicol”…

3. Ce caracteristici, trăsături sau constante poetice (estetice), sau numai pseudopoetice (pseudoestetice, deci modeste), credeți că are poezia lui Eminescu, raportată, firește, la cerințele estetice ale poeziei majore de astăzi sau ale poeziei majore din secolul XX? Sau raportată la poezia majoră dintotdeauna? Ce vă seduce sau ce vă nemulțumește în poezia lui Eminescu?

4. Dacă apreciați poezia lui Eminescu, în ce serie de 5-10 poeți de valoare o includeți?

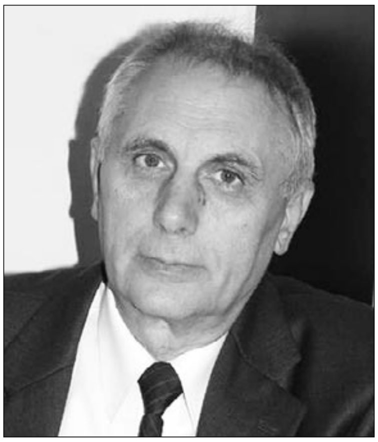
5. Ce poeți, români sau străini, credeți că se situează înaintea poeziei lui Eminescu?

6. Ce influență a avut poezia lui Eminescu asupra poeziei (românești) ce i-a urmat? A ridicat sau a coborât ea calitatea (valoarea) poeziei noastre?

7. Cum este poezia de astăzi față de poezia lui Eminescu? Prin ce caracteristici îi este superioară? Sau prin ce caracteristici îi este inferioară?

8. Este Eminescu astăzi un poet citit de lectorul obișnuit?

Virgil DIACONU,
6 martie 2022

IOAN N. ROȘCA

Filosof și publicist

POEZIA LUI EMINESCU ȘI POEZIA CONTEMPORANĂ

1. Sunt câţiva critici şi istorici literari renumiţi, care s-au impus ca buni cunoscători şi analişti ai poeziei lui Eminescu. Dintre aceștia, G. Călinescu are cele mai multe şi mai profunde intuiţii despre conţinutul reflexiv al universului poetic eminescian, privit în ansamblul său, inclusiv în sfera relațiilor erotice dintre bărbat și femeie. O altă autoritate, Perpessicius, a excelat, dimpotrivă, în relevarea relației întreținute de poezia erotică eminesciană cu viața lui Eminescu, fapt care nu este nici el de neglijat, dacă nu se simplifică, desigur, până la schema lui Al. Brătescu-Voinești, care, referitor la capodopera *Luceafărul*, îl substituia pe Demiurg cu Maiorescu, pe Hyperion cu Eminescu, pe Cătălin cu Caragiale şi pe Cătălina cu Veronica Micle. Interpretări de substanţă am întâlnit şi la unii filosofi români, precum Maiorescu, Mircea Florian, Blaga şi Noica. Dintre aceștia, Blaga afirma că există o „Idee Eminescu", adică o viziune metafizică, și că „aceasta s-a zămislit sub zodii românești", caracterizate de el prin orizontul spațiului ondulat. Comparând viziunea metafizică eminesciană cu aceea a lui Coșbuc, de factură folclorică, specifică mediului rural, el afirma: „Coşbuc ar reprezenta poporul românesc printr-un fel de consimţământ plebiscitar, Eminescu îl reprezintă printr-un fel de legitimism de ordin divin". Şi unii autori din sfera exilului românesc au aprofundat opera şi, în speţă, poezia eminesciană. Dintre contributorii exilanţi (prezentaţi cu studiile lor de Mihaela Albu în cartea *Din exil acasă... cu Eminescu de mână*), cei mai importanţi au fost Vintilă Horia, care a infirmat teza pesimismului eminescian, şi Constantin Amăriuţei, care a susţinut că Eminescu a introdus în poezia sa viziunea de sorginte folclorică a *stării pe loc*, de împietrire a sentimentelor de maximă intensitate de iubire sau ură, viziune reluată, apoi, potrivit lui, şi de Arghezi, Blaga şi Ion Barbu. Există, apoi, cei trei exegeţi străini ai creației eminesciene, Rosa dell Conte (1961), Alain Guillermou (1963) şi Amita Bhose (1978), dar nu pot să mă pronunţ decât despre ultima, a cărei carte *Eminescu şi India* (1978) denotă multă documentare şi erudiţie privind similitudinile dintre hinduism și eminescianism, dar nu mai mult.

2. Pentru a stabili cota valorică a poeziei lui Eminescu pe una sau alta dintre cele trei trepte propuse – 1) capodoperă, 2) poezie medie şi 3) poezie modestă sau chiar minoră, ar trebui să avem criterii distinctive, prin care să definim fiecare nivel. Într-o departajare ad-hoc, capodopera ar înnoi poezia autentică anterioară sau contemporană, fie deopotrivă printr-un conţinut ideatico-afectiv mai înalt şi prin mijloacele de expresie mai complexe, fie şi numai printr-un altfel de limbaj poetic, cu altfel de resurse şi de modalităţi de a isca frumuseţi artistice. Or, prin prisma distincţiilor menţionate, la data apariţiei lor, poeziile lui Eminescu erau înnoitoare atât prin conţinut, cât şi prin formă în fiecare din registrele tematice în care le putem clasifica şi, deci, aveau valoare de capodoperă, iar cele mai frumoase dintre ele, în care *novum*-ul nu s-a estompat, fiind durabil, îşi păstrează aceeaşi valoare şi în prezent. Pentru a nu extinde răspunsul, voi argumenta originalitatea şi excelenţa lui Eminescu numai în poezia de dragoste şi în poezia sa profund reflexivă, privitoare la fondul lumii şi la cosmogeneză, dar capodopere sunt şi poeziile cu accente sociale, precum *Epigonii, Scrisoarea III, Odin şi Poetul.*

Poezia erotică eminesciană era înnoitoare prin conjuncţia şi, întrucâtva, prin suprapunerea a două planuri distincte, cel erotic şi cel natural-cosmic, prin care poezia erotică depășește dulcegăriile sau lamentațiile de romanță cumva populară ale liricii anterioare, fiind aproape absorbită şi doar sugerată de *background*-ul ei naturist, iar poezia naturii depășește pastelurile lui Alecsandri, reductibile la o serie de frumoase priveliști naturiste, și se însufleţeşte cu prezenţa cuplului uman, surprins în chemările și gesturile sale cele mai gingașe, dar și mai trainice. Mai mult, poezia erotică eminesciană conţine şi un al treilea tip de „gândiri și de imagini", format din reflecții expuse imagistic, prin care poetul încearcă a lămuri, cum o spune chiar într-un titlu, *Ce e amorul.*

Așadar, poezia erotică eminesciană este originală prin spiritul ei holist și panteist, ceea ce reclamă, pe de o parte, imagini diverse care își corespund și interferează, iar pe de altă parte, o imagine înglobantă, specific eminesciană, care, deși simbolică și iterativă, n-a fost valorizată ca atare de comentatori. Și anume, este vorba de luciul apei, o oglindă acvatică, un *senin luminiş* în care se reflectă deopotrivă păsări, lună, soare și stele, dar și *chipul dragei mele.* Este de observat faptul că în diferite poezii de dragoste apar, în afară de *seninul luminiş*, şi *lacul codrilor albastru*, şi *izvorul care tremură pe prund,* şi *apele care plâng, clar izvorând din fântâne*, şi *marginea mării*, atât de acaparatoare în poemul testamentar *Mai am un singur dor*.

Şi tot prin intermediul simbolului acvatic, amplificat până la adâncimi marine, Eminescu ajunge să creeze o poezie, *În fereastra dinspre mare*, pe cât de simplă, pe atât de profundă, dar, din nou, mai puţin remarcată de critici, în care reuşeşte să integreze chipul iubit nu numai în natură şi cosmos, ci şi în însăşi esenţa existenţei, fără să recurgă câtuși de puțin la vreo reflecție explicită.

În poezia amintită simbolul „fundul mării", imagine repetată de șase ori în numai trei strofe, este un analogon al sufletului lumii și, implicit al sufletului poetului, un fel de eu universal și uman, în care se răsfrânge și chipul unei fete de crai, care șade *în fereastra dinspre mare.* Ce poate fi mai profund într-o poezie de dragoste decât sugestia că principiul feminin este înscris în însuşi fundamentul întregii existenţe?

În poezia sa profund reflexivă, Eminescu este original prin însuși faptul că introduce în literatura română tema începutului lumii și a cosmogenezei, dar și prin viziunea sa asupra temei amintite și prin talentul său neobișnuit de a plasticiza idei de maximă abstractitate. Viziunea sa, expusă în poezii precum *Rugăciunea unui dac*, *Scrisoarea întâi*, *Luceafărul*, este influențată de concepția indică din *Rig-Veda*, dar și de doctrina creștină a Unului divin, comparat cu un punct spiritual, care creează lumea dintr-un haos inițial. În această privință, Eminescu s-a întâlnit, peste timp, cu Brâncuși, care, într-una din sculpturile sale, și-a imaginat începutul lumii sub forma unui ou pe care l-a polisat atât de fin încât, expus într-o expoziție, acesta reflecta pe suprafața lui pe toți vizitatorii care îl admirau, ca și cum i-ar fi generat din interiorul său. Stilistic, Eminescu șlefuiește și el conceptul de început al lumii, despre care, ideatic, afirmă că nu era nici ființă, nici neființă, ci *totul era lipsă de viață și voință*, până ce, dubitativ, îi găsește o serie de denumiri concrete, chiar dacă și acestea trimit la realități fugoase și mai anevoie de perceput: *prăpastie, genune, noian întins de apă, întuneric fără rază, eternă pace*. În poemul *Luceafărul* autorul are o nouă viziune, prin care contrapune ipoteticului întuneric inițial o lumină originară, afirmând că, în drumul său spre Creator, traversând o serie de lumi *in statu nascendi*, Hyperion *vedea ca-n ziua cea dintâi cum izvorau lumine*.

3. Desigur, nu toate poeziile eminesciene sunt capodopere și nu toate capodoperele sunt lipsite de inegalități. În poezia de dragoste, de exemplu, considerate în sine și rupte de context, jocurile și gesturile dintre iubit și iubită sunt oarecum teatrale, dar, totuși, ele semnifică o anumită naturalețe sau inocență și, de aceea, dacă ar fi eliminate, poezia ar fi lipsită de o dimensiune inculcată în mod voit de către poet. Nici unele reflecții care acompaniază imaginile poetice, deși concordante imaginilor și integrate în ritmica și melodicitatea poemelor, nu mai satisfac pe deplin, dar nu atât prin conținut, cât prin caracterul lor prea explicit, care parcă antrenează imaginile în sensul lor, în loc ca ele să emeargă din jocul imaginilor.

În pofida unor reticențe contemporane, Eminescu a ridicat poezia pe culmi nemaiatinse până la el, atît prin profunzimea ideilor și sentimentelor, cât și prin plasticitatea imaginilor, prin varietatea formelor prozodice, prin melodicitate, prin bogăția rimelor și raritatea unora dintre ele (oaspe-Istaspe, Tisa-plânsu-mi-s-a etc.), prin integrarea firească a unor neologisme, ca și prin lipsa cantonării într-un singur stil literar, întrucât, preponderent romantică, creația sa conține și poezii clasiciste și nu puține filoane care anunță și alte direcții literare, îndeosebi simbolismul. Sintetizând, Eminescu este inițiatorul poeziei române moderne, iar prin limbajul său poetic, ca și prin cel al prozei sale, în parte realistă, în parte fantastică, este și unul dintre creatorii limbii române literare.

4. Comparabilă cu poezia lui Eminescu este poezia lui Arghezi și poezia celor trei mari B: Blaga, Barbu, Bacovia.

5. Înaintea poeziei lui Eminescu, adică mai presus de ea, nu cred că se situează vreo altă creație poetică, Eminescu fiind un vârf al poeziei românești și universale, alături, desigur, de altele.

6. Poezia lui Eminescu a influențat poezia românească ulterioară, permițându-i să se ridice la valori comparabile cu propria sa creație. Am spus deja că vraja muzicală a versurilor sale anunță simbolismul, poezia sa semnificând și sub aspect muzical. Există și multe imagini simbolice în poeziile sale, multe dintre elementele sale naturiste, vegetale sau animale, fiind arhetipale și având o funcție simbolică. Un fragment floral: *Acolo lângă izvoare iarba pare de omăt/ Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet* este întru totul demn de simbolismul de mai târziu. Fie că și-a dat sau nu seama, Macedonski, cu rondelurile sale despre roze, descinde din Eminescu. Un alt mare poet, Ion Barbu, în volumul său *Joc secund* și în poezia cu același titlu nu face decât să dea un alt înțeles metaforei eminesciene a oglindei acvatice în care se răsfrânge întregul cosmos. În emblematica poezie barbiană *Joc secund*, strofa: *Din ceas, dedus adâncul acestei calme creste,/ Intrate prin oglindă în mântuit azur,/ Tăind pe înecarea cirezilor agreste,/ În grupurile apei, un joc secund, mai pur*, matematicianul-poet reia imaginea eminesciană a oglindirii, de această dată în azur, dar și în apă, nu atât în sens holistic, ci mai curând panteistic (sens existent și la Eminescu!), pentru a sugera o lume secundă (posibilă față de cea dată, reală), mai calmă, mai mântuită, mai pură. Apoi, și viziunea barbiană din *Oul dogmatic*, potrivit căreia *vinovat e tot făcutul/ și sfânt doar nunta, începutul*, se regăsește în aspirația eminesciană spre o iubire ideală, de genul esențelor platonice, care sunt altceva decât copiile sau umbrele lor pământene. Și Blaga, în *Poemele luminii*, construiește multe poezii pe motivul simbolic și iradiant al luminii, care se regăsește și la Eminescu ca element originar, în antiteză cu întunericul *ca o mare făr-o rază*. Dar niciunii dintre autorii contemporani nu se depărtează prea mult de Eminescu. Iată, dacă ne permite apropierea, Virgil Diaconu, cu transmutația elementelor din poeziile sale de dragoste, își poate găsi în Eminescu un precursor atât în imaginile înglobante ale acestuia, prin care multe poezii sunt și de dragoste, dar și naturiste, cât și în strofa prin care Creatorul, de fapt sublimul poet, își divulgă metoda de creație: *Vrei să dau glas acelei guri/ Ce dup-a ei cântare/ Să se ia munții cu păduri/ Și stelele în mare?*

7. Stă în firea poeziei să progreseze în planul conținuturilor afectiv-cognitive și în sfera mijloacelor de expresie, care pot spori în complexitate. Poezia (românească) de calitate de azi exprimă, desigur, și alte idei și sentimente decât cele eminesciene și utilizează și alte mijloace poetice, dintre care unele le amplifică pe cele întâlnite la Eminescu, dar consider că la niciun alt poet nu întâlnim aceeași profunzime a viziunii asupra lumii și nici aceeași varietate a modalităților de expresie.

8. Poezia lui Eminescu este citită și azi de lectorul obișnuit, fie și prin faptul că unele dintre poeziile lui sunt incluse în manualele de literatură ale ciclului școlar și gimnazial. Important este, însă, ca lectorul obișnuit să pătrundă cu mintea și sufletul dincolo de planul din față, exterior al imaginilor poetice și să ajungă la planul din spate, acela al sensurilor, unele chiar de maximă adâncime, unde lectorul obișnuit sau chiar și câte un literat nu prea mai au acces fără o cultură temeinică.

Recviem pentru absurdul ontic

Între opţiunile heteroclite ale cititorului român de poezie şi diacroniile criticii, poetul rămâne de fiecare dată loial spectacolului mundan intuit în registrul grav al datului enigmatic şi sub seducţiile vieţii – este, de altfel, convingerea cu care rămânem după lectura volumului de versuri *Soţul meu de dincolo* (Ed. Neuma, Apahida, 2023) al Elisabetei Bogăţan, o poetă care ar putea fi mai atent văzută de critica noastră literară. E drept că autoarea a traversat în ultima lună a anului trecut un neaşteptat şi nemeritat eveniment al vieţii – decesul accidental al soţului (poetul Ioan Dan Bălan) –, însă în poezia tristă a tuturor generaţiilor de la Orfeu şi Virgiliu, la Omar Khayyam şi Hugo, la Goethe şi William Butler Yeats sau la Eminescu, Macedonski, Bacovia ori Nichita Stănescu s-au prilejuit percepţii originale ale terifiantului, ale morţii, reflecţii laice sau religioase ale căror dimensiuni copleşitoare au dat opere nepieritoare de la Homer şi Euripide, la *Faust* şi *Memento mori*, de la Platon şi Hristos până la Nietzsche şi J.A. Ratzinger.

Elisabeta Bogăţan este o poetă cu o cultură largă, traducătoare în şi din limba franceză (membră a Societăţii Poeţilor Francezi din Paris), distinsă cu multe premii literare. Cu opţiunea şi exerciţiul formelor fixe de poezie (gazelul), ea se mişcă cu abilitate în armonia formelor cu universul imaginilor literare. Volumul de versuri *Soţul meu de dincolo* (am mai citit ceva sub un titlu similar!) este, astfel, alcătuit în spiritul universal al temelor tragice; chiar de la prima poezie cititorul reverberează cu poemele homerice (*Iliada*, cântul I): „Spune-i poete/ lui Charon/ luntrea să-ntoarcă// aşteaptă pe mal/ cu ghemul ei încâlcit/ întârziată/ o parcă”, scrie Elisabeta Bogăţan (*Târziul*) – „Cântă, zeiţă, mânia ce-aprinse pe-Ahil Peleianul,/ Patima crudă ce-Aheilor mii de amaruri aduse...”, spune Homer. Mitul capriciosului luntraş Charon, din Hades, aminteşte tradiţia elenă, împrumutată multor popoare, de a plăti cu un *obol* sau mai mulţi sufletele celor plecaţi spre lumea umbrelor cât să poată trece Styxul fără rătăciri îndelungate.

Şi tot cu prima incantaţie rămânem în mitologia greacă a vieţii şi a morţii; se invocă, aici, *Parcele* sau *Moirele* (Clothos, Lachesis, Atropos) – şi în cazul lor, obiceiul practicilor rituale de îmblânzire depăşeşte, cum ştim, limitele balcanice prin grija pentru sufletele plecate ca să nu ajungă mai apoi în seama Eriniilor neîmblânzite. Elisabeta Bogăţan îşi deplânge soţul plecat dintre cei vii tocmai în acest context al credinţelor străvechi din thanatologia universală. Precum la bocitoarele din *Perşii* sau din *Rugătoarele* lui Eschil, părintele tragediei greceşti, ori ca în *Tristia* ovidiană, lamentaţia mocnită şi referenţialul mitic asigură apăsătoarea atmosferă a tânguirilor elegiace: „e o linişte/ de sfârşit de lume/ doar vâslele luntraşului Charon/ pe Styx/ se aud” (*Doar vâslele*).

Cantonarea în mitic se face doar atât cât să se contureze temeliile străvechi ale tragicului: „Ca Orfeu/ pe Euridice/ te-aş chema înapoi/ în lumea de lut/ Mi-aş acoperi ochii plânşi/ cu pleoapele grele/ să nu-ntorc capul/ înainte de vreme...” (*Ca Orfeu*) – totul stă însă sub semnul lui „de s-ar putea”. Aceeaşi circumstanţă străbate şi poezia lui Ioan Dan Bălan (soţul): „...da, suflete, urma ta înoată în imaginea mea/ iubita coboară dintre stele să culeagă urme/ cu urma din imaginea mea aş vrea/ cumva să se contopească, să ne aflăm aşa/ până se usucă lacrima înlănţuită.../ cât aş vrea!” (*Sufletul străbate ceruri*, în vol. postum „Cronici rimate”, Ed. Sofiana, Petrila, 2023) şi toate acestea revin în volumul Elisabetei Bogăţan, *Soţul meu de dincolo,* raţional, gradual, după escatologia civilizaţiei elene, cu simboluri, însă, consacrate în credinţele româneşti – bradul, de pildă (*Răsună-n biserica de brazi*; *Plâng brazii*; *Rugăciune la brad*).

Fireşti sunt şi reflexele creştine în elegiile Elisabetei Bogăţan: „loc de lumină/ loc cu verdeaţă...” (*Loc de lumină*); „era ziua/ Sfintei Miercuri/ poete/ cea cunoscută/ drept vindecătoare...” (*Sfânta Miercuri*); „Eli/ Eli/ Eli/ strigai/ abia mai ţinându-te/ de hotar (*Şi doar*) etc. Moartea este copleşitoare şi cu aura ei întunecată, de proporţii, acoperă totul (*Muntele Şureanu în doliu*; *Vibrează văzduhurile* ş.a.): „câtă spaimă/ aveai în privire/ simţind tăcerea/ ce sta să te soarbă/ tăcerea năvalnică/ oarbă” (*Tăcerea ce sta să-ţi despartă*). Alte două dimensiuni elegiace rămân, însă, mult mai bine conturate: intensitatea trăirilor şi reprezentările, altfel lamentaţia ar fi fost seacă, fără adâncimi emoţionale. În schimb, trupul, atât de prezent ca semn material al existenţei, şi sufletul, lumină şi tăcere, se disociază greu (*Parca ce taie firul vieţii*), Atropos e neîndurătoare şi hotărăşte irevocabil; omului nu-i este cu putinţă ce-i este posibil, de pildă, Apostolului (Filipeni 1, 20-27: *Sunt strâns din două părţi: doresc să mă despart de trup şi să fiu împreună cu Hristos, şi aceasta e cu mult mai bine; dar este mai de folos pentru voi să zăbovesc în trup*).

Durerea risipirii destinale se converteşte în durerea care zideşte şi se trăieşte metaforic simplu, firesc şi se exprimă ca atare după tipicul bocetului: „Ce durere/ ca o ghiară/ prinsă mi-e/ de răsuflare/ şi n-o pot smulge/ afară/ cu răcoare/ de hotar/ se-nteţeşte/ iar/ şi iar/ te-aş chema s-o iei/ dar vai/ trup de-acuma/ nu mai ai/ risipit ţi-e pe cărare/ spre-un răspuns/ spre o-ntrebare” (*Trup de-acuma*). Şi tot după acelaşi tipic se continuă discursul funebru cu personalizări expresive în *Fără nimic de scris*, unde poetul a plecat rupându-se de poezie. Fiinţa se spulberă în nefiinţă: „îţi rămăsese/ atât de puţină fiinţă/ că doar o uşoară suflare/ a Sfintei/ te-a prăvălit în apa-i/ fără scăpare/ Apa Sâmbetei/ izvorând din rădăcinile/ Bradului Lumii” (*Sfânta Sâmbătă*). Tăcerea, ca o eternitate ostilă se aşază peste toate după ce Charon mai trece Styxul o dată (*Doar tăcerea*) şi numai *Cuvântul din urmă* mai are încă ecou, iar „pe masa ta de scris/ arde mereu/(*O lumânare*)... *Sufletele pereche* continuă să se caute, aşteptarea se împietreşte *Lipită de zidul ce ne desparte*... Doar Naiadele mai duc poetului în lumea de dincolo cântecul trist al ireversibilei petreceri din lumea de lut.

Aşadar, cartea Elisabetei Bogăţan, cu titlul ei simplu, dar sincer şi profund în tristeţe, transcende propria durere şi o urcă în elegie nu doar prin invariabila melancolie postadamică a lumii, ci prin poezia absurdului ontic – pe câtă efemeritate, pe atât de intensă bucuria fiinţării şi tot pe atât de adâncă durerea trecerii de prag.

Iulian CHIVU

Substratul umanizării. Alte configurări titeliene

Un fascinant „comme-back" impune de câţiva ani proza bănăţeanului Sorin Titel. Numai în timpul din urmă, tot dinspre Banatul natal, au apărut două eseuri semnate de Adrian Dinu Rachieru şi Ada D. Cruceanu, abordând creaţia titeliană sub semnul schimbărilor esenţiale, de la etapă la etapă, urmărind o dinamică a epicităţii, între valorile permanenţei ori al marilor mutaţii, insistând pe raportările discursului narativ la variantele percepţiei topologice a lumii eroilor din povestirile şi romanele scriitorului.

Nu chiar aproape de noi, colecţia „Canon" a Editurii „Aula" din Braşov s-a îmbogăţit în urmă cu ani cu studiul timişoreanului Daniel Vighi, pe care literatura română l-a pierdut anul trecut, în fapt, cum sună precizările subtitlului, „monografie, antologie comentată, receptare critică". Fără, desigur, a-şi propune asta, criticul aplică „teza regresiunilor" lui J. Piaget la o proză a coincidenţelor miraculoase simetrie-disimetrie. Până la stadiul de semnificaţie umană, pare a fi opinia lui Daniel Vighi, proza titeliană este respiraţie sincopată în deschiderile contextualului real, diacronică diseminare de biografii „exemplare" într-o lume vaticinară.

Textul lui Sorin Titel e observat sub semnul conjuncţiilor. De la un debut presupus excentric (*Proza lui Sorin Titel sub exigenţele receptării*, p. 10) la marile schimbări la faţă (*Ciclul romanesc sub lupa criticii sau de la tehnică la misterul impenetrabil al condiţiei omului*, p. 22), scriitorul se arată interesat de geneza imaginarului, de paradigma ontologică din dramele fiinţei, de substratul umanizării. Proza lui, spune Daniel Vighi, este altfel, întotdeauna *altfel*, un „epic antiepic" edificând perspectiva unei omogenităţi interioare. Este simplă şi complexă, mai scrie universitarul timişorean, asemuind proza lui Sorin Titel cu opera bacoviană.

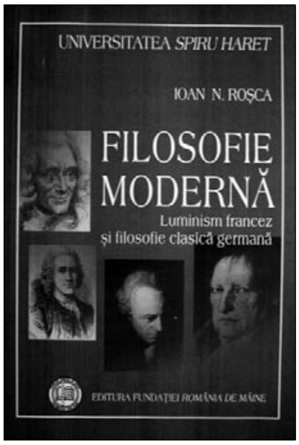
Având în faţă un text polifonic, Daniel Vighi era conştient că trebuie să cerceteze cu multă reverenţă un proteism cu roade redutabile în planurile scriiturii, asigurându-i centralitatea, îndepărtarea de „manierismele" confraţilor, curajul ascuţimii analitice. O proză majoră, aşadar, între filonul orfic şi experiment textualist, melancolia ca eveniment (undeva, criticul vorbeşte de mariajul dintre hiperrealism şi afectivitate) şi presiunea frustrantă a unui hedonism scriptural. Un epic sacadat în propriile-i decomplexări care, susţine Daniel Vighi, „spune fără să spună." Paradoxul ar fi drumul către a-culturalitate, ritmul anodin al sensurilor vieţii, plonjarea în nesemnificativ. Una din suprateme ar fi chiar această nostalgie după starea de a fi a omului instinctualităţii vitale, „autobiografismul" transfigurat ficţional. Dincolo de o îmblânzire a confesiunii, criticul vede o poezie a indeterminării şi a pierderii în indistinctul geografic alături de tema banalului cotidian.

Eseul lui Daniel Vighi, dublat de o antologie de texte şi de o selecţie din comentariile critice la cărţile lui Sorin Titel, reprezintă şi astăzi o completare utilă adusă capitolului interpretărilor în legătură cu opera unuia din prozatorii autentici ai literaturii noastre.

Ionel BOTA

4 cărți

De la început ai fost
TATĂ,
în cartea ce mi-ai scris-o
pe trup
întreg,
în alfabet de scâncete
să o dezleg.

Apoi în cea de-a doua,
scrisă pe gând
mi-ai spus: „nu te opri”
căci blând,
stă „între orb și văzător
chiar Omul”
visător!

A treia carte
mi-ai tipărit-o
în suflet,
o recitesc mereu
de la sfârșit la început
de teamă
să nu te risipești
durut.

A patra, neciteţ,
pe sânge înalt apus
precum vinul
în pâinea ruptă de Iisus
fiu-orb la răsărit
s-adulmec semnele ce le-ai cioplit
departe-n

...**INFINIT...**

ornic de piatră

Cules-ai dragii mele flori de nuferi,
nopţi vechi de sulf din veacuri de noroaie,
băut-au pașii orbi silind văpaie
aghiesmele din zorii plânși de muguri
din teascul de amiezi bătute-n cuie,

deși-n poemul serii ornic nu e
să bată umbra stelelor de-o zare.

Și luna-n chipul iudei la vânzare,
în târgul morţii trupul să și-l suie
un gând de spini destăinuit de-o piatră
însângeraţii nuferi crucea-i poartă,
culesul cer se adumbrește-n grote

când insurecţii muguri trag pe roată
petale vechi efigii de golgote.
....
Pars Vitae Time, Pars Umbrae Time

văz(duh) de arămi

Lacrimi de greier,
necuvintele toamnei în vămi
prin psalmi de cicoare
mai poartă inelul iubirii și dă-mi.

O cruce pe trupul de smirnă
și-apoi – văzduh de arămi,
tu mâna beteagă să-mi porţi
târziu așternând peste răni.

Tăiș de condei ispășind
contururi de frunze
drapele de nori clepsidrând
ecouri lehuze.

Căţuiele zării,
tâlharele umbre bătând
piroane copacilor criști
rugini nechezând.

Spre pruncul cărunt...
spre pruncul cărunt...
împletind sânul spin
sub giulgiul –
vameș de sânge și vin
pe marea de frunze
în arca de muguri
iubito...
amin.

Anti©orBii iubirii

De vorbă stau cu orbul antic
Prin purgatoriul dimineţii,

În craniul lumii intră seara
Prânzind lumini sub masca vieţii.

E viu, ori poate eu orbit-am
Ningând pe ochii mei poeme
E mort, ori poate eu văzut-am
Ce leacuri vin să ne blesteme.

Uitaţi prin nicmicii terestre,
Când n-are moartea libidou
Vin corbii rătăcind ferestre
Și-l recompun pe domnul Poe.

Iar vracii-văzători se ceartă
Tot bâjbâind prin leşul lumii
Homerice genuni îi cată
Când orbii sapă-n templul lunii.

Şi ne primim iubirea-n doze,
Aceleaşi suflete seduse
Vaccinul e-n clepsidre roze
Din veacul clipei descompuse.

Din rai și iad zorii se cască
Prin gândul lumii ce s-a stins
O floare de rugină nască
În palma care l-a cuprins.

Peste deșert se-aştern poeme
Ce chip, ce trup, frumoasă tipa
Şi tu murit-ai? Căci de-o vreme,
E neîntoarsă-n veacuri clipa...

Ionuț ALUPOAE

semn de primăvară

în beciul sentimentelor
sub stratul de mucegai
a înflorit lumina

dimineaţa lotușilor

nu-mi privi mâinile
ai să îţi vezi lacrimile înflorind
a trecut anotimpul fluturilor
zăpezile au himalaya lor
dar în adâncuri ninge
ca într-o zi de august

declaraţie de dragoste

poate
n-ar fi trebuit
să mă priveşti
părul meu
încă miroase
a iasomie

***

amintirile au insomnii
la capătul zării
s-a deschis
o fabrică de păpuşi matrioska

ia-ţi zâmbetul înapoi
din spatele ochelarilor
te vor privi cu reproş
toate umbrele
care n-au învăţat
să iubească melancolia

***

iartă
apusul macilor albi
cineva
a însângerat lumina

***

s-au închis expoziţiile
pictorii se întorc
singuri acasă
numai himerele
dezbrăcate de culori

încă mai patinează
pe marginile
privirilor îngheţate

***

în poemele pe care le rescriu
umbra devine responsabilă
de propriile gânduri

o privesc
cum încearcă să mă imite
dar ea nu ştie
că eu
nu mai seamăn cu mine

din amintirile raiului

nu te apropia pe vârful degetelor
descalţă-ţi umbra
şi las-o să vină către mine
azi ştiu să o iubesc
chiar dacă are nasturii
încheiaţi până sub bărbie

nu mă chema cu şoapte
botează tăcerea în numele fiului
şi lasă-mă să vin către tine
e atâta pace în cântecul unui greiere
că raiul își aminteşte uneori de noi

***

mi-au mai rămas
două rânduri de ghilimele
citez din Evanghelia după Ioan
și merg mai departe

la capătul zării
rugurile se îmbracă în alb

***

moarte după moarte
înviere după înviere
undeva
cândva
din rănile crucii
vei aduna
cuvinte
lipsite de amintiri

***

dacă într-o zi
vei veni să mă vezi
mă voi dezbrăca
de întunericul
moştenit de la părinţi
desculţă
printre ochiuri de albastru
voi păşi spre tine
ca un om
cu umbra
dezlipită de trup

nu zâmbi
e frumos
să te visezi viu

dimineața

s-a aprins zarea
și sufletul meu
înfloreşte
odată cu ea
azi
ne întâlnim
după
cea mai lungă
eclipsă de lună

***

poeții nu plâng
ei sunt
mereu îndrăgostiți
de mersul pe ape

semn de toamnă

am văzut o frunză
şchiopătând pe-o alee
se plimba pe asfaltul ud
rănită
de îmbrățișarea vântului

Maria IEVA

Cireșul amar al mamei

Coboară-ţi, mamă, umbra peste trista lume
Să vezi cireşul care este înflorit,
Când primăvara urlă-n rimele postume
Şi-n ochiul care-mi plânge greu, înmărmurit...

Of, mamă, vino, vino iarăşi pe la mine,
Opreşte ceasul care-i veşnic urgisit,
Căci flacăra albastră arde în suspine -
Aiurea înnoptată-n timpul irosit!

E noapte peste urbe, lacrima revine
Şi sufletul cade-n vidul apărut...
Tu, mamă, scrie-n cartea orelor divine
Că tâmpla mi-o atingi în dulcele-ţi sărut!

Alintă, mamă, tandru, florile durerii,
Iar focul fricii stinge-l, vindecă-mi un dor,
Îndrumă-mi paşii către porţile vederii
Şi-apropie-te întreagă de al tău odor...

Of, mamă, vino, vino iarăşi pe la mine,
Opreşte ceasul care-i veşnic urgisit,
Căci flacăra albastră arde în suspine -
Aiurea înnoptată-n timpul irosit!

Eleni, copila mării

vântul şuiera în mijlocul plajelor sălbatice
şi ploua incoerent, murdar.
pe treptele bătrânului far se năştea
Eleni - copila mării - o prizonieră a timpului acvatic!...

nu era dorită de nimeni.
mama ei trebăluia neobosită la mersul corabiei lumii -
prăfuia odăile, hrănea iluziile
şi deretica printre suferinţele albastre...

tatăl, preotul şi învăţătorul serveau
sfânta masă duminicală:
viţel împănat, fructe de mare, clătite Crêpes, rodii,
asortate cu băuturi felurite...

naşterea fetei trecu neobservată,
ca un fapt banal al oraşului de pescari;
„încă o sărăcie de muiere de hrănit”,
rosti preotul atins de importanţa sutanei...

şi anii au trecut înşiraţi pe acele orologiului
din turnul vechi al primăriei.

acum, copila este o femeie frumoasă.
are sufletul obosit de linia acvatică a propriului destin
şi de misterele şi anxietăţile tâmplei
pe care pendulează obosită omenirea.

Eleni trăieşte o stare de fericire utopică
alături de un străin cu ochi apoteotici,
care-şi schimbă culoarea
în funcţie de nuanţa amurgurilor marine...

şi seară de seară, ea scrie cu note feerice despre:
metamorfoza mării, sirene, marinari mitici,
metafora iubirii, tăceri existenţialiste, morala socială,

ori despre cutumele răzvrătite din verbul a fi -
o copilă a valurilor...

este ultima noapte.
radiază lumina naufragiului de pe fundul mării;
o fereastră o cheamă spre apele adâncurilor metafizice
precum o odisee a desăvârşirii
şi purificării prin moarte...

Filmul despre femeia câmpurilor de mătase

ea este o femeie frumoasă, puternică
şi e un pic supărată pe viaţă.
trăieşte într-o lume doar a ei.
o cheamă Sărutul ploii...
aşa o botezase înţeleptul locului la naştere.
vine din ţara musonilor
şi aduce cu ea sfâşierea amurgului.

în fiecare zi ascultă simfonia ploii
din regăsirea eului.
se caută în fiecare floare de cireş
în căderile din infinit, în zilele plânsului
ori la întâlnirea minţii cu distanţele existenţiale
închise într-un cerc...

zi de zi priveşte mise en place-ul ironiilor.
încearcă. zâmbeşte. luptă.
aşteaptă să ruleze
filmul despre femeia câmpurilor de mătase -
mult mai romantic, mult mai intens.

nopţile au înhămat-o la carul alegoric al insomniei.
poartă cu ea dorul de bărbatul care vinde apusuri,
acompaniat de Nocturna lui Chopin...
deşi a renunţat la zbor, la întrebări, la tot.
nu-l mai caută.
i-a rămas doar adierea vântului
în interiorul aripilor albe
şi liniştea ploilor...

bărbatul a plecat să lupte în războiul stelelor.
ea a învăţat moartea.
stop-cadru - singurătate!

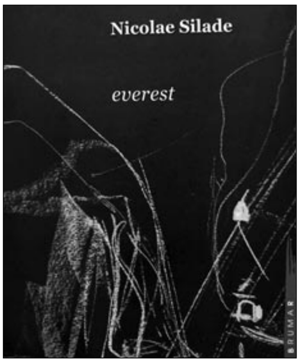
Nicole SERE

Când răsăritul lumii eşti tu

Pe **Nicolae Silade**, poet şi jurnalist lugojean, directorul săptămânalului *Actualitatea* şi al revistei *Actualitatea literară*, l-am citit cu plăcere ori de câte ori îi descopeream poeziile publicate în cele mai cunoscute reviste literare la nivel naţional, dar mai ales în *Cafeneaua literară*, revista care în urmă cu doi ani i-a oferit „Premiul pentru poezie", pentru anul 2020. Îmi amintesc că de fiecare dată rămâneam cu senzaţia că am citit prea puţin, ca şi cum dintr-un film bun vezi câteva imagini scurte, puternice, dezvăluind o lume al cărei ecou nu apuci să-l auzi.

Iată că de data aceasta am avut bucuria să citesc unul dintre volumele sale de anvergură, apărut în 2020, la *Editura Brumar*. Este vorba de **everest**, o carte care m-a surprins în mod plăcut prin prospeţimea şi originalitatea poemelor care curg în albii largi, neîngrădite, ca şi cum nu s-ar putea isprăvi vreodată, ca o lavă care te poartă „spre o de neînchipuit frumuseţe". Fiecare poem este asemenea unui un afluent care duce cu el necontenita mişcare a lumii, împreună cu frumuseţea contemplării şi a înţelegerii ei.

Să cuprinzi cu mintea, cu inima şi sufletul tot ceea ce este de cuprins, şi poate mai mult decât atât, „să înţelegi numai tu ce nu înţelege nimeni", să priveşti râul, să-i asculţi curgerea până când realizezi că toate curg asemenea lui, sunt, fără îndoială, exerciţii de identificare lăuntrică, de recuperare a unor experienţe trăite sau imaginate, de fapt, o întoarcere în sine, o întâlnire cu Dumnezeu:

„nu trebuie să urci everestul ca să fii deasupra lumii trebuie să cucereşti/ everestul dinlăuntrul tău ca să fii şi începi să fii când începi să înţelegi/ şi începutul tău e chiar începutul lumii şi e ca o primăvară care vine/ pentru prima oară în lumea aceasta împietrită în care tu eşti mişcarea/ în lumea aceasta în mişcare în care stai împietrit ca statuia lui mihai eminescu". (*everest*)

Se observă o contemplare vie şi nu una pasivă în poezia lui Nicolae Silade, dar şi un mod de a gândi şi a trăi care pune în mişcare toate resorturile interioare, astfel încât să nu se piardă nimic, pentru că nimic în lume nu este mărunt sau nesemnificativ.

Multe imagini ne conduc către o lume păstrată doar în sufletul celor care opun rezistenţă schimbărilor cu orice preţ. E „dureros de frumos să-ţi aminteşti despre o viaţă care a fost", „când toată lumea era frumoasă şi bună", spune poetul cu o directeţe distinctă, eliberatoare:

„(...) sunt atât de multe de amintit atât de/ multe de povestit că îmi vine să spun ca odysseas elytis *nostalgia să aibă trup şi să o împing/ pe fereastră afară să frâng ceea ce nu se poate* da pentru că e atât de/ dureros de frumos să-ţi aminteşti despre o viaţă care a fost în timp/ ce trăieşti altă viaţă o viaţă care se transformă încet încet în tablou în/ poezie (...)". (*ghetsimani*)

Muntele, pădurea, marea cea mare, izvoarele, iarba şi păsările, soarele care răsare din toate („şi toate răsar pentru el"), mânăstiri, împăraţi şi imperii, ierni fabuloase ca în copilărie, liniştea de la Prislop în preajma chiliei Sfântului Ioan, cu „neştiut de grelele sale osteneli", „pădurea aurie a lui robert frost", tinerii rockeri motociclişti, greierii şi ac/dc cântând în noapte... sunt secvenţe privite cu ochiul atent al celui care este născut şi înzestrat să contemple, să cuprindă şi să transforme toate acestea în poezie vie:

„(...) să ieşi singur din/ singurătatea ta. să intri în singurătatea lui dumnezeu. strălucitoare. să vezi/ ceea ce vede doar el. să te bucuri de ceea ce vezi. acolo unde nimeni nu/ mai vede nimic *iubirea care mişcă sori şi stele* da. să fii acolo unde e totul./ unde totul e să fii. pe acoperişul lumii. şi lumea de jos şi lumea de sus să/ fie o singură lume. şi să fie o întindere albă. o nesfârşită întindere. peste/ care doar urmele paşilor tăi să se vadă. urmele paşilor tăi către tine însuţi". (*zăpezile de la stâna de vale*)

„să fii înlăuntrul tău cu toată fiinţa ta" este tema care trece prin corpul poemelor din volumul *everest*, potenţată permanent de o formulă poetică spectaculoasă, de largheţea, cuprinderea, lejeritatea şi spaţiile de desfăşurare care nu au piedici, doar drumuri deschise şi nesfârşite zări. Poemele curg unele din altele într-o ţesătură lirică densă, căreia nu îi vezi marginile, care nu te obligă să-i pipăi nodurile, şi al cărei fir scânteietor deschide paliere de lectură multiple:

„printre perdelele întredeschise privesc cum ninge ca în copilărie când/ ningea ca în poveşti şi poveştile erau adevărate toate (...)/ ninge tare ninge/ continuu ninge frumos dar eu încă nu m-am născut cum să mă nasc un/ un corb se aşează pe un om// de zăpadă un dangăt de clopot cheamă la liturghie prea multe religii/ prea puţină credinţă să treci dintr-un paradis în altul asta e naşterea/ naşterea din nou când troienit de înţelepciune te întrebi ce e viaţa/ aici unde ninge ca în poveşti aici unde poveştile sunt adevărate e bine/ înăuntru dar parcă mai frumos e afară şi poate că totuşi ar trebui să mă/ nasc pe mine însumi din mine". (*printre troiene şi troieni*)

Discursul amplu, încărcat de melancolie, de experienţe senzoriale şi confesiuni asemănătoare cu fluxul şi refluxul mărilor, reflecţii asupra trecerii timpului, asupra fragilităţii fiinţei, întoarcerea în sine ,,după risipirea în cele lumeşti", meditaţii descriptive şi secvenţe autobiografice dezvăluie sensibilitatea poetică a lui Nicolae Silade, un spirit viu, luminos, care se oglindeşte în fibra sa creatoare.

Liliana RUS

Vocea vindecătoare a poeziei

Discursul traumei în *Cai verzi pe pereți* de Cristina A. Bejan

Ce înseamnă să poți vorbi de propria traumă, mai ales în poezie? Ce înseamnă să poți retrăi și exprima poetic abuzul istoric al comunismului și abuzul fizic al violulul? Volumul de poezii *Cai verzi pe pereți* de Cristina A. Bejan, apărut anul acesta la Editura „Tracus Arte”, ne arată posibilitățile de transcendere a traumei prin poezie, de vindecare chiar, prin arta discursului poetic. *Cai verzi pe pereți* este un volum inestimabil din acest punct de vedere, venind în scena românească, cu zone puțin explorate ale întâmplărilor abuzive din timpul comunismului și dezvăluind, cu asertivitate, ce înseamnă violul. Discursul poetic este puternic și bine modulat, poemele sunt mici istorii scrise cu o voce fermă și într-un discurs marcat de oralitate și dramatism.

Din punctul de vedere al traumei, volumul se grupează în două mari părți – trauma prin care familia autoarei a trecut din cauza Comunismului și a refugierii în Statele Unite și trauma violului asupra autoarei. Volumul începe oarecum neutru, făcând niște referiri la ideea de implicare și agenție politică: „Un grup de trei domnișoare/Prea tinere ca să știe ce se voia să fie această clădire/Și totuși prea bătrâne ca să le pese să facă/o schimbare în bine/Se uită la mulțimea de oameni” (p. 7)

În continuare, descoperim, în volum, istoria familiei scriitoarei, felul în care a fost ea oprimată în timpul Comunismului: „Mi s-a zis de mică să nu mă uit în dosarele de la Securitate/ale familiei/Lucru total absurd pentru că eram în arhiva aia de la București/oricum în fiecare zi”(p. 18); „Bunicul meu, medic veterinar, a fost arestat pe/patinoarul în aer liber din Brăila în 1948, și a dispărut în/carcera din București./Mai târziu, bunica mea, farmacistă, a/fost săltată și ea când se ducea spre gară la începutul anilor/ 1950. Amândoi erau vinovați pentru că erau țărani /educați și nu membri ai Partidului Comunist. Amândoi au fost torturați și interogați. Și amândoi le-au spus copiilor că/nu se întâmplase nimic, dar tata nu s-a lăsat păcălit” (p. 21).

Trauma Comunismului este resimțită de autoare atât prin poveștile cu care a crescut cât și prin propria experiență de imigrantă, alienată de pământul natal prin țară și limbă. Cristina A. Bejan vede și transmite stranietatea vieții de imigrant în volumul său, exprimând-o ca pe o experiență a dislocării traumatizante.

A doua traumă este cea a violului la care a fost victimă autoarea. Poemul *Pentru violatorul meu este revelator în acest sens*: „Mulțumesc că ai ruinat sensul cuvintelor <al meu>/Mulțumesc că mi-ai răpit inocența/Mulțumesc că ai făcut din sex penetrare și nu dragoste/Mulțumesc pentru coșmarurile care apar/În mod regulat la 5 dimineața cu un bărbat pe care nu-l/Știu/Care face sex cu mine și apoi eu îngrijorată ca dracu/Că am SIDA” (p. 56). În acest poem, Cristina A. Bejan pune în lumină toate acele aspecte ale traumei mai puțin cunoscute celor care nu au trecut printr-o traumă. Lucrul memoriei funcționează ca o asertivizare a autoarei prin care îl condamnă pe cel ce a scăpat fără pedeapsă. Vocea traumatică instanțiază pe poetă ca un declanșator al condamnării, unica ce poate aduce vindecarea și împăcarea atât de mult dorite. Ele însă nu vin ușor, înainte de ele apare boala psihică și clivajul de lume.

Poemul *Cai verzi pe pereți* este reprezentativ în acest sens. Autoarea se plasează într-o zonă de excentricitate și de marginalitate accentuată și de spectrul bolii psihice. Visele ei sunt considerate de ceilalți drept cai verzi pe pereți. Autoarea însă demonstrează, în acest volum, că unele vise devin realitate atunci când lupți pentru ele: „Cai verzi pe pereți/expresia românească pentru iluzii/De la început mi s-a spus că visurile mele/erau de neîndeplinit/Că eram nebună/Că trebuia să fiu serioasă/Că teatrul era doar un hobby/Că eu întotdeauna alergam după caii verzi/Și era timpul să cresc” (p. 26). Totuși, aceste vise s-au împlinit și Cristina A. Bejan își publică volumul de versuri la Editura „Tracus Arte”, este profesoară universitară și piesele sale sunt publicate și se joacă în Statele Unite ale Americii.

Într-un discurs deja fracturat prin trauma experienței de refugiat politic și de locuitor într-o țară care nu e a sa, intervin discursurile alienării și ale traumei violului care fac ca acest discurs să se desfășoare pe imagini ca de film. Peste toate acestea, însă, vine vocea asertivă a scriitoarei de azi care, prin discursul poetic, aduce în prim-plan secretele traumei. Cristina A. Bejan se prezintă în cele mai intime instanțieri psihice, ca un „pacient anesteziat pe o masă” (T.S. Eliot). „Cai verzi pe pereți” este un volum care defamiliarizează trauma, în scopul unei vindecări, fie ea și parțiale: „În timp ce soarele magnific răsărea azi/L-am văzut pe Dumnezeu zâmbind/Pentru prima oară în ani de zile – aproape decenii/Aceste trei luni au fost mai mult decât magice/M-ai iubit și m-ai acceptat într-un fel cu totul supraomenesc/[...] Întotdeauna/Revendicată/Voi fi” (p. 28).

Ioana COSMA

NICHITA STĂNESCU

I.

...Şi lasă în poala ta caldă să vie
Făptura mea vie şi glasul ucis
Mi-eşti dragă, femeie
Şi noaptea-i târzie
Să plec mai departe, spre vis ...

...And let in your warm lap come
My living face and my dead voice
You are dear to me, woman
And the night is late
Let me go farther to dream...

II. Către tânăra generație

Nici o diferenţă nu este
între inima mea şi inima ta
nici o diferenţă nu este
între ochiul meu şi ochiul tău
Nu-i așa că la mine e toamnă
şi că la tine e primăvară
nu-i aşa, nu-i, nu-i aşa?
Nici o diferenţă nu este
între cel care moare
şi cel care se naște!
Ah, voi, scumpilor,
ocoliţi, dacă puteţi durerea
înlocuiţi-o, dacă puteţi
cu mirarea
Vă zic: dacă puteţi
chiar cu mirarea!
Mirarea.

To the young generation

No difference is
between my heart and your heart
no difference is
between my eye and your eye
Isn't it there is autumn at mine's
and at your's there is spring
isn't it? isn't it? isn't it?
No difference is
Between the dying one
and the new-borning one!
Oh, you, my dear ones
shun, if you can, the pain
replace it, if you can,
with wonder
I say unto you: if you can
even with wonder!
Wonder.

III. Făt-Frumos

Fă-te, suflete, câmp întins
Până la mare!
Fă-mi-te, suflete, stâncă
zburând în soare!
În centrul rotirilor de vulturi
eu îmi ridic șira spinării
şi pleoapele mi le deschid,
aşa cum aş spune iubitei mele:
– Te iubesc!
ca să năvălească lumea în mine, urlând
Ce adânc sunt, Doamne, ce adânc!
Nesfârșită văgăună luminoasă sunt,
au loc și arborii şi hergheliile
şi turmele...
De-aceea merg clătinându-mă puțin,
pipăind trunchiurile, până jos
de unde-ncepe pământul.
Ce de întâmplări în sufletul meu!
De-aceea îmi întind mâinile
înfigându-le în pământ, de-aceea
ridic pământul până la buze...
Şi ce de întâmplări în sufletul meu.

Prince Charming

Turn, oh my soul, into a large field
Up to the seaside!
Turn, oh my dear soul, into a rock
flying in the sun!
In the center of the eagles' circling
I raise my spine
and open my eyelids,
as I would say to my beloved:
'I love you!'
So that the world may invade me, screaming
How deep I am, oh God, how deep!
An endless shining gap am I,
even the trees and the studs,

and the flocks may find room inside...
That's why I walk with a little totter,
feeling the trunks, all the way down,
where the ground begins.
What a lot of happenings in my soul!
That is why I'm stretching out my arms
sticking hands in the ground, that's why
I lift the earth to my lips...
And how many happenings in my soul.

IV. De dragoste

Ea stă plictisită şi foarte frumoasă
părul ei negru este supărat
mâna ei luminoasă
demult m-a uitat –
demult s-a uitat şi pe sine
cum atârnă pe ceafa scaunului.
Eu mă înec în lumine
şi scrâşnesc în crugul anului.
Îi arăt dinţii din gură
dar ea ştie că eu nu râd
dulcea luminii făptură
mie, pe mine mă înfăţişează pe când
ea stă plictisită şi foarte frumoasă
şi eu numai pentru ea trăiesc
în lumea fioroasă
de sub ceresc.

On Love

She's sitting bored and very beautiful
Her black hair is upset
Her bright hand
long ago forgot me, -
long ago she forgot herself
as she hangs on the back neck of the chair.
I'm drowning in lights
and I creak in the year's crackling.
I show it the teeth in my mouth
but she knows I am not laughing
sweet creature of light's
to me, she shows myself as if it's me
she's sitting bored and very beautiful
And I only for her live
in the terrifying world
beneath the heavens.

V. Alegerea culorii

Inima mea îşi alege culoarea
Ea îşi alege propria ei culoare,
culoarea pe care-o avea
încă de dinainte de a şti că o are.
Inima mea îşi alege culoarea cea fără umbră,
cea nemişcătoare.
Cea care se vede chiar şi atunci
când ţii pleoapele-nchise
şi – asemeni deplinului soare,
tot timpu-n el însuşi,
tot timpu-n afară,
în acelaşi loc
şi pretutindeni,
purtând istoria lumii în fiecare rază
cum poartă frumosul ou de pasăre în el
istoria tuturor păsărilor
până la punctul solemn din care începe
istoria zborului
care poartă în el istoria mişcărilor toate
până la punctul solemn de unde
începe
istoria însăşi
a luminii.
Inima mea îşi alege culoarea
roşie, îşi alege
roşu vertical,
roşul pe care l-a pulsat
necontenit, roşul pur
hrană a gândurilor
roşul care s-a născut sânge
ca să devină idee,
care s-a născut pasăre
ca să devină zbor.
Roşu, roşu vertical
cascadă, pantă de deal

Choice of colour

My heart chooses its colour
It chooses its own color,
the color it has had ever since before it knew it had it.
My heart chooses its own color,
the color without shadow,
the color unmoving.
The one you can see even when
your eyelids are closed
and - like the full sun,
all the time in its own self,
all the time outside,
in the same place
and everywhere,
carrying the history of the world in every ray
as the beautiful bird's egg carries inside
the history of all birds
to the solemn point from which it begins
the history of flight
that carries in itself the history of all movements
to the solemn point from where
it begins
the history itself
of light.
My heart chooses its color
red colour, it chooses
vertical red,
the red that it throbbed
unceasingly, the pure red
food for thoughts
the red that was born blood
in order to become an idea,
that was born a bird
in order to become flight.
Red, vertical red
waterfall, hillside

Tălmăcite de
Maria-Camelia MANEA,
Londra, 5 august 2023

Un gând ciudat

– Salut, Iulian!

– Salutare, Mihai! Cum o mai duci?

– În general bine, cum mă ştii. Doar că zilele astea m-au bântuit nişte gânduri mai negre, probabil şi după întâlnirea cu un coleg din liceu, un om pe care îl cunosc de peste 20 de ani.

– A păţit ceva? Ce te-a tulburat atât de mult? Dacă îmi poţi spune, desigur.

– A, nu e niciun secret, stai liniştit! Şi nici măcar nu este vorba despre vreo păţanie, ci mai mult mi-a atras atenţia felul în care vede el viaţa acum, la 42 sau 43 de ani. Era copleşit de o stare maximă de nemulţumire pentru tot felul de lucruri, de la cum merge lumea, cum ne omoară politicienii viitorul copiilor, corupţia de peste tot şi până la stresul de la serviciu ori diversele neînţelegeri din familie. Nu ştiu cât de mult credea în tot ce spunea sau doar se agăţa de aceste gânduri cu atâta înverşunare pentru că avea nevoie să îşi justifice starea de lehamite. Până la urmă a repetat cuvintele „nemulţumit", „sictirit" şi „silă" până am obosit şi mi-e teamă să nu-mi fi dat şi mie ceva din energia asta. Oricum, parcă omul era sătul de viaţă şi cred că asta m-a impresionat mai mult, mai ales că îl ştiam plin de entuziasm în liceu. Şi acum câţiva ani îşi păstrase felul acela de a fi, sau cel puţin aşa mi s-a părut.

– Se poate să-ţi fi dat şi ţie puţin, din câte observ. Măi Iulian, tu eşti copil?

– De ce spui asta?

– Păi înţeleg să te mire, să te mâhnească şi chiar să te doară sufletul pentru colegul tău, dar să spui că e posibil să-ţi fi dat şi ţie ceva din energia aia negativă, asta n-o mai înţeleg. Nu îţi poate da nimeni aşa ceva decât dacă tu primeşti.

– Interesant. Aş spune chiar că sunt de acord. Dar de unde crezi că vine schimbarea lui de atitudine, adică ce te poate face să vezi dintr-o dată totul în negru?

– Iulian, nu ştiu dacă „dintr-o dată", de fapt nu cred că este posibil ca orizontul să ţi se întunece brusc atâta timp cât nu ai trecut printr-o traumă. Din ce mi-ai spus, miezul problemei lui este nemulţumirea, indiferent cu ce cuvinte o numea. Şi, mă rog, ce este nemulţumirea?

– Un fel de nerecunoştinţă?

– Exact! Dar asta înseamnă că eşti nerecunoscător faţă de cineva, iar în cazul colegului tău, ca să mergem direct la subiect, faţă de Cineva.

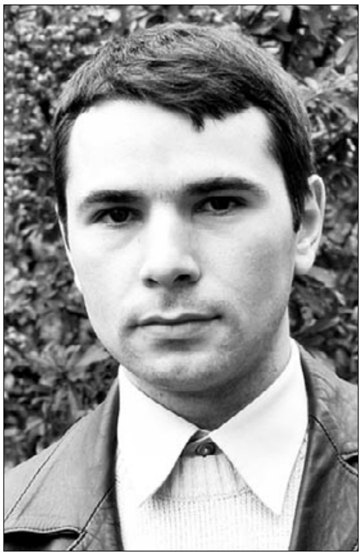
– Cum aşa?

– Iată cum: atunci când ai devenit nemulţumit până ce ţi-a pierit cheful de viaţă, semeni destul de mult cu cel care a devenit suficient de orb cât să nu se mai sinchisească să privească spre flori. Nemulţumirea este orbire sufletească, este nerecunoştinţă faţă de Creatorul tău şi al întregului univers. Ştii de ce şi de câte ori ar trebui să Îi fim recunoscători?

– Păi… Fiindcă ne-a creat, Şi-a trimis Fiul să moară pentru noi…

– Cu siguranţă pentru toate acestea! Dar fiecare în parte, în viaţa sa, într-o singură zi de viaţă, de câte ori ar trebui să-I mulţumească?

– Probabil te referi la ceea ce știe orice credincios: pentru sănătate, hrană, pentru cele necesare traiului, pentru orice ajutor sufletesc…

– Da, pentru ele, însă dincolo de toate cele știute, orice om ar trebui să mulţumească mai ales pentru cele *neştiute*.

– Adică?

– Adică pentru binefacerile care ni se fac, dar pe care nu le conştientizăm, nu reflectăm asupra lor decât extrem de rar, aşa cum nu ne gândim la milioanele de procese biochimice, biofizice din interiorul trupului.

– Şi tu cam de câte ori pe zi crezi că ar trebui să ne exprimăm recunoştinţa faţă de Dumnezeu?

– De atât de multe ori încât este pur şi simplu imposibil să o facem! Însă tocmai această conştientizare că suntem mereu în urmă la capitolul recunoştinţă, tocmai ea ne ajută să ne păstrăm recunoştinţa, mulţumirea pentru darurile primite neîncetat. Aşa înţelegem că Îi suntem datori, infinit datori şi că numai marea Sa bunătate ne taie datoria, pentru că, aşa cum ştii, vorbim despre Stăpânul Milostiv ce şterge întreaga datorie acolo unde este recunoştinţă şi cerere smerită. Iar cel care conştientizează această datorie nu are cum să nu rămână în smerenie, pentru că ştie clar: *el este marele îndatorat iertat*.

– Cum ai ajuns la concluzia privind acumularea „datoriilor" într-o singură zi? Lăsând la o parte teologia Jertfei lui Hristos, care, evident, ne îndatorează absolut.

– Nu este ideea mea, mi-a spus cineva care o auzise de la un bătrân, într-o mănăstire din Neamţ. I-a zis monahul cunoştinţei mele, un tânăr foarte priceput la matematică: „Dumnezeu nu te ajută doar dimineaţa, seara, pe la prânz şi când eşti în călătorie. El te păzeşte în fiecare secundă a vieţii tale şi tu nici unu la sută nu îi mulţumeşti, că nici nu poţi să rosteşti de atâtea ori «Mulţumesc, Doamne!». Dar problema este că nu pricepi cât de îndatorat eşti. Dumneata stai bine cu socotelile: ia gândeşte-te câte secunde are un ceas – 3600. Bun. Ia înmulţeşte 3600 cu 24 de ceasuri dintr-o zi şi vei vedea că de peste 80000 de ori ar trebui să-I mulţumeşti, pentru că în orice clipă ai putea să suferi vreo vătămare. Dar asta nu e tot, din moment ce orice suferinţă a vreunuia dintre apropiaţii tăi înseamnă şi pentru tine suferinţă. Deci dacă ai cel puţin 10 persoane la care ţii mult – părinţi, fraţi, copii, prieteni – în viaţa asta, atunci de opt sute de mii de ori pe zi ar trebui să mulţumeşti. Acum gândeşte-te la o mamă care are zece copii, pe cât de îngrijorată este pentru a-i creşte, pe atât de recunoscătoare trebuie să fie. Deci, spune-mi, te rog, cine înţelege că ar trebui să zicem de un milion de ori pe zi «Mulţumesc, Stăpâne, Creatorul, Mântuitorul şi Proniatorul meu!»? Aproape nimeni, dragul meu".

Alexandru MĂRCHIDAN

O ÎNTÂLNIRE POSIBILĂ

De câţiva ani, soarele începutului de primăvară oferea ochilor mei bolnavi, la o distanţă de cel mult trei metri, o lume formată din umbre şi contururi neclare. Treceam printre oameni pe bâjbâite, încercam să mă feresc, în ultima clipă evitam ciocnirea. Răspundeam mecanic la saluturi, mă apropiam cât puteam mai mult de persoana care începea o conversaţie pentru a-i distinge trăsăturile şi să mă eliberez de îndoieli; o cunosc, n-o cunosc?!

Dimineaţa zilei de ieri m-a prins pe strada Sfânta Vineri. Eram după o noapte lungă în localul ceainărie-librărie situat aproape de Piaţa ruşilor, o întâlnire care începuse cuminte, dar, pe la miezul nopţii datorită îngrijorării mesenilor faţă de viitorul sumbru al ţării, vis a vis de migraţia populaţiei, scăderea natalităţii, compromiterea din anul trecut a culturii de rapiţă şi posibila legalizare a drogurilor, se prelungise până la răsăritul soarelui. Este posibil că dacă nu s-ar fi terminat stocul de bere „Ciuc", duelul controverselor să fi durat mai mult.

Îmi făceam loc printre umbrele care treceau uneori izbindu-se de mine, cu gândul la un pat în care să dorm o zi şi o noapte, când printre umbre am văzut clar un bărbat care se grăbea spre mine. Când m-a ajuns, m-a prins amical de braţ şi mi-a spus:

– De când te caut! Mi-a zâmbit, apoi a început să recite:

„Vulpea cu colţii tineri/ m-a muşcat de mâna dreaptă..." L-am recunoscut. Era Daniel Tomescu.

– Ştiu că eşti obosit, dar te invit la o plimbare, a continuat.

Nu eram deloc mirat de apariţia poetului. Mai avusesem ocazia să mă întâlnesc şi cu alte personaje din cărţile mele. Cu Anton, cu Ema sau doctorul din Deltă. Însă Daniel a apărut într-un moment nepotrivit. Oricât eram de obosit nu puteam refuza invitaţia. Am intrat în gangul care ducea spre Piaţa ruşilor. Pentru mine era la fel, însă Daniel a remarcat lipsa afişului cu Dorina.

– Cine ştie ce poet îndrăgostit a avut nevoie de el! a murmurat Daniel.

A rămas gânditor în faţa dreptunghiului care marca locul unde odată a fost afişul Dorinei. În acest timp s-a apropiat de noi un bărbat cu barbă şi părul vâlvoi. Când a ajuns la câţiva paşi l-am recunoscut pe unul dintre redactorii singurei revistă literare din urbe. Mi-a întins mâna cordial.

– Ce mai faci, Nae? Nu te-am mai văzut de un secol! Am murmurat nişte banalităţi, că am fost plecat din localitate, că nu prea mai am timp să ies... El m-a privit neîncrezător, apoi:

– Mergem la o cafea? M-am scuzat că nu pot, poate altădată, acum sunt cu un prieten şi am arătat spre Daniel. Redactorul a privit spre locul unde era poetul apoi mi-a zâmbit complice.

– Îţi arde de glume, nu?

– Nu-i nicio glumă! El este prietenul meu, poetul Daniel Tomescu, am încercat eu să fiu cât mai convingător.

Redactorul m-a bătut cu palma amical pe umăr.

– Vorbim altădată. Am avut şi eu, ca şi tine, o noapte lungă, nu-mi ardea să mă ridic din pat, dar m-a trimis nevastă-mea să-i cumpăr nişte grâu, vrea să facă o colivă. Poate găsesc aici, la ruşi. Mi-a făcut un salut cu mâna şi a plecat vesel spre Piaţa ruşilor. Am ridicat din umeri, redactorul mă credea beat.

Daniel mi-a propus să mergeam pe la Amadeo, să bem un păhărel cu votcă. Staţia de taxiuri era în apropiere. Ne-am urcat într-o maşină şi am plecat spre cimitir. Pe drum am simţit nevoia să-i povestesc lui Daniel despre nemulţumirile mele.

– Anul trecut a fost pentru mine unul dintre cele mai păcătoase. Zaria a plecat în Rusia...

– Parcă îi doreai plecarea, mi-a amintit Daniel.

– În ultimul timp, da! Însă după ce a plecat... Şi dintr-o dată mi-a venit în minte melodia lui Ducu Bertzi şi am început să cânt: „Simt că fără ea/ Nu pot respira/ Casa e pustie fără ea..."

Şoferul a întors capul spre mine şi m-a apostrofat.

– Fără cântat domnule, că nu eşti la cârciumă! Mi-am cerut scuze, n-am mai cântat, dar am continuat discuţia cu Daniel. I-am povestit despre faptul că de luni de zile nu am mai scris un rând, am dat neputinţa mea pe seama ochilor care obosesc prea repede... Daniel m-a contrazis:

– Eu cred că este vorba de lene. Ajuns la cimitir i-am plătit şoferului cursa. Acesta a luat banii. Când am coborât din maşină m-a oprit.

– Domnule! Am crezut că am greşit cu banii.

– Nu este vorba de bani, m-a liniştit el. Mulţumesc pentru bacşiş! Însă du-te la un doctor!

– De ce ?! Mi-a făcut semnul bine cunoscut cu degetul mare la tâmplă.

– Eşti dus rău cu pluta, omule!... Apăsând pe acceleraţie a plecat la ale lui.

Am dat din mână, crezi ce vrei şi am plecat cu Daniel pe aleea principală care ducea spre cavoul lui Amadeo. Cimitirul nu mai era cum îl ştiam eu. Motelul şi locul de joacă pentru copii de la intrare, lăsate în paragină, pereţi cu tencuiala căzută, geamuri sparte, bălării crescute în voie printre leagăne şi balansoare rupte.

– Câtă nepăsare! a murmurat Daniel.

Pe drumul spre cavou ne-am vărsat amărăciunea prin vorbe tăioase, deseori neortodoxe la adresa noii conduceri a cimitirului. De nervi ridicam uneori glasul şi gesticulam vehement. Oamenii pe lângă care treceam, majoritatea între două vârste, mă priveau ciudat, unii mă ocoleau fricos, câteva femei chiar şi-au făcut cruce.

Nici cavoul nu arăta mai bine. Nu mai avea uşă la intrare, iar dinăuntru dispăruseră scaunul şi măsuţa pentru scris. În cameră, printre flori veştejite, mucuri de lumânări şi de ţigări, sticle goale, Amadeo ne aştepta în picioare.

– Ei, ce mai faci, cum o mai duci cu fericirea? a început volubil criticul după saluturile obişnuite.

– Prost, i-am răspuns.

– De ce?! s-a mirat Amadeo.

–A plecat Zaria, a răspuns în locul meu Daniel.

– Nu este prima care pleacă, mi-a amintit criticul. Însă cred că e ultima, a încheiat el discuţia despre fericire cu un zâmbet şmecher.

– Nu bag mâna în foc! m-a ironizat poetul.

–Am citit cronica lui Doman, a schimbat Amadeo subiectul. Spune că este cea mai bună carte a ta. Dar a uitat să adauge, „până acum". Ce, ai aruncat pana în foc?!

– Nu maestre, dar cu scrisul merge mai greu în ultimul timp, am tărăgănat eu.

– De ce?!

– El zice că din cauza ochilor, fiindcă îi este greu să pronunţe cuvântul lene, m-a pârât Daniel.

– Ai grijă, m-a avertizat criticul înainte de a se întoarce spre poet.

– Daniele, trebuie să ne grăbim. Ne aşteaptă Manolescu să-l luăm cu noi la lansarea antologiei de versuri a lui Brumaru. Lăsăm votca pentru altădată.

– Numai puţin, maestre! A scos din buzunar un pachet învelit în hârtie şi mi l-a oferit.

– Mie nu-mi mai trebuie. Să-l foloseşti când vei simţi că a sosit clipa întâlnirii cu Dorina! A dispărut apoi împreună cu Amadeo Scărlătescu.

Rămas singur am fost atins din nou de oboseală după cheful din noaptea trecută. Am ieşit grăbit din cavou.

Ajuns acasă, primul lucru la care m-am gândit a fost că am nevoie de o baie fierbinte. Am scos pachetul de la Daniel din buzunar şi l-am pus pe masă. Am intrat în baie şi am potrivit apa. Am lăsat-o să curgă în cadă şi m-am întors în cameră. Am desfăcut pachetul. O coajă de săpun învelită în coperta cărţii *Insomnie blondă* de Daniel Tomescu. De pe ambalaj, Dorina zâmbea. Doar atât. Zâmbea. Am înţeles. Am împachetat la loc săpunul şi l-am pus în bibliotecă lângă cartea *Fapt divers. Moartea unui poet*, de Nicolae Radu. M-am aşezat pe scaunul din spatele biroului şi am început să scriu povestirea *O întâlnire posibilă*. După ce am terminat am vrut să mă culc, însă soneria de la intrare a ţipat disperată. M-am dus şi am deschis uşa. Dincolo de ea, vecinul de la trei striga gesticulând. Am înţeles cu greu spusele lui.

Îi inundasem pentru a treia oară apartamentul.

Nicolae RADU

Literatura babiloniană şi asiriană

EPOPEEA LUI IZDUBAR

Cântece în cinstea lui Izdubar

(urmare din numărul trecut)

ELIBERAREA LUI IŞTAR

Acum Iştar îşi ridică ochii într-o încăpere
Pregătită pentru ea şi-nsoţitoarele îşi vede
Înaintea unei procesiuni ciudate în linţolii învăluită,
Care fără zgomot se strecoară-năuntru şi sălile umple.
În faţa ei acum ei aşază o-ndoliată năsălie
Lângă izvor, iar Iştar se apropie,
A ridicat giulgiul alb de pe trupul desăvârşit
al lui Tammuz.
Lutul inconştient avea acel farmec ascuns
Al Frumuseţii adormite dulce pe-a sa faţă
De agonie şi durere - nicio armă rămasă:
Dar vai! Acea teribilă rană mortală se vedea
Adânc întipărită; rana, nu cicatricea.
Când ochii lui Iştar au privit-o, toată supărarea
A izbucnit din nou şi a refuzat orice consolare;
Şi-a lovit pieptul de durere, şi, gemând, s-a jelit;
Nici apele strălucitoare pe rana lui n-a stropit.
„O, Tammuz, Tammuz! Către mine întoarce-ţi privirea
Regina ta, ce-ai împodobit, vezi-o înaintea ta!
Priveşte coroana cu smaralde şi diamante împodobită
Ce mi-ai dăruit când eu a ta am devenit!
Vai! El nu răspunde! Oare trebuie să jelesc
pentru totdeauna
Pe acest tărâm dragostea mea?
Dar vai! Apele din acest pârâu cristalin!
Poate că acei ochi asupra mea cu dragoste vor străluci.
Şi cântecul lui de dragoste din nou va auzi.
O, fie ca aceste ape repede să-mi poată dovedi
Pretenţia lor că izgonesc moartea cu puterea magică!"
Apoi, cu slujitoarele ei, pe trupul lui toarnă
Ale vieţii picături strălucitoare -
„Se mişcă! Trăieşte!
Ce fericire inima mea primeşte?
O, vino, Tammuz al meu în braţele-mi iubitoare!
Şi la piept, trupul lui ce respiră ea încălzeşte;
Cu ochii miraţi el la regina lui fix s-a uitat
Şi, cuibărindu-se, plin de fericire, şi-a închis ochii iar.

COLOANA V

TAMMUZ ESTE READUS LA VIAŢĂ DE APELE VIEŢII. CÂNTECUL LUI DE DRAGOSTE

Cupa cu nectar Regina i-a dus-o la gură
Şi peste pieptul lui gâfâitor nectarul picură,
Iar acum braţele în jurul Reginei lui sunt strânse
Şi săruturilor ei tandre el le răspunde;
Îi aduc harfa de aur, iată!
Şi din strunele sale o muzică dulce ca altădată
Degetele lui iscusite răsună prin domurile goale
O, cum trezeşte Cântecul lui de dragoste acele încăperi
întunecate!
„Regina Dragostei vine în braţele mele,
Ochii ei credincioşi m-au căutat pe mine;
Iubita mea vine la mine cu farmecele sale;
Acum întreaga lume fericită să fie!
Regina mea a revenit!
Iubito, lasă-mă să mă odihnesc pentru totdeauna
La pieptul Reginei mele!
Gura ta plină de iubire e mai dulce ca mierea.
Vino spre bolta de verdeaţă să zburde
La chioşcul nostru drag să plecăm!

(continuare în numărul viitor)

Traducere din limba engleză de Liana ALECU

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Piteşti
sub egida
Consiliului Local Piteşti şi a
Primăriei municipiului Piteşti

Fondată în ianuarie 2003

REDACŢIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-şef: Marian BARBU
Secretar de redacţie:
Simona FUSARU

Redactori:
Lucian COSTACHE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Ion PANTILIE

Corespondenţi:
Elisabeta BOŢAN (Spania)

Corectură:
Jean DUMITRAȘCU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACŢIEI:

Centrul Cultural Piteşti,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărţii, 110013,
Piteşti
Tel./fax: 0248/219976

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Cont: 50104122256,
Trezoreria Piteşti
ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra conţinutului textelor revine autorilor, conform legii.
Autorii pot avea şi alte opinii decât ale redacţiei.

Manuscrisele primite
la redacţie nu se înapoiază.

Tiparul executat la
VENUS PRINTING SOLUTIONS
Iași

Revista nu publică decât texte originale, deci care nu au mai apărut în alte publicații.

Londra, un oraș înnoit permanent

Londra este un oraş cu 9 milioane de oameni.

Începuturile istoriei Londrei le găsim prin anii 46 d. Hr., odată cu invazia romanilor. Până atunci nu exista o aşezare permanentă. Exista în aceste locuri râul Tamisa care curgea pe un pământ mlăştinos, câteodată nisipos.

Însă, tot ce au ridicat romanii a decăzut imediat după plecarea lor. Populaţia a scăzut şi zone mari ale oraşului au fost lăsate în ruină.

Dar povestea nu s-a terminat aici. Râul Tamisa a atras negustorii şi aşezarea a început din nou să se dezvolte. După epoca Romană și Anglo-Saxonă, au urmat celelalte – Medievală, Tudor, Stuart, Georgiană, Victoriană, Secolul 20, toate cu provocările lor.

În 1485 în Londra trăiau 75 000 de oameni, iar în 1600 peste 200 000. La 1800 populaţia Londrei era de un milion de oameni, un secol mai târziu găsim aici 6 milioane de oameni. Incredibil!

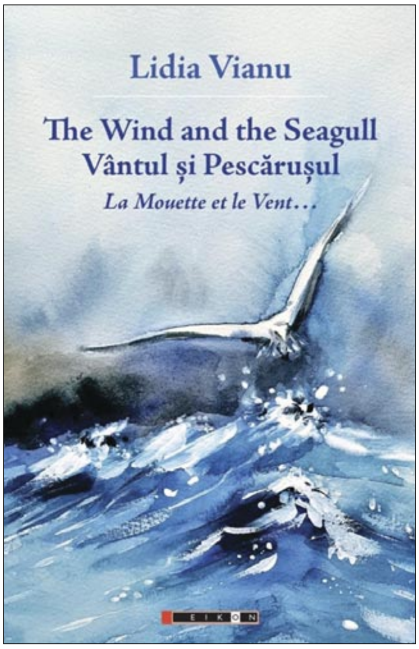
Oraşul, aşa cum vi-l arăt acum, este opera lor. Se vede, în fiecare stradă, cum au ştiut să primească de la o epocă la alta noile tendinţe, dar şi să le păstreze pe cele vechi. Nu au dărâmat construcţiile „antice” şi s-au înnoit permanent.

Simplu, elegant, maiestos, modern şi princiar, oraşul se bucură de o armonie unică.

Liliana FINTA
London, 2023

Lidia Vianu – Vântul şi Pescăruşul. The Wind and the Seagull. La Mouette et le Vent...

Lidia Vianu este, între altele, autoarea volumului bilingv de poezie *Vântul şi Pescăruşul. The Wind and the Seagull. La Mouette et le Vent...*, Editura Eikon, 2022, care reprezintă debutul domniei sale în poezie. Intenţia iniţială a doamnei Vianu a fost aceea de a posta volumul numai pe Internet... Nefiind atât de obişnuit cu această modalitate de comunicare, am cutezat să încerc să o conving pe autoare să îşi publice cartea pe hârtie, convins fiind că forma pe hârtie îi va ajuta mai bine pe critici să îi citească şi consemneze cartea. Aşa a apărut volumul de poezie la Editura *Eikon*.

Cartea a fost promovată şi publicată, pentru prima oară, în *Cafeneaua literară*, în octombrie 2022 şi ianuarie 2023.

Pentru volumul *Vântul şi Pescăruşul* Lidia Vianu a primit în acest an *Premiul pentru Poezie*, acordat de revista *Cafeneaua literară*.

Activitatea literară a Lidiei Vianu este impresionantă şi de aceea nu putem să o trecem cu vederea. Poetă, prozatoare, critic şi traducător literar, Lidia Vianu este Profesor Emeritus de Literatură Britanică Modernistă şi Contemporană la Universitatea din Bucureşti. Este director fondator al editurii online a Universităţii din Bucureşti, *Contemporary Literature Press* (http://mttlc.ro) şi al revistei online *Translation Café*.

A publicat peste 20 de volume de critică, un manualul de predare a limbii engleze - *Metoda Lidia Vianu în şapte volume: Smile and Learn!*

A tradus în limba engleză şi în limba română peste 100 de volume. Lidia Vianu a publicat atât în România, cât şi peste hotare. Printre cărţile foarte cunoscute în afara României se află un volum de interviuri cu scriitori români şi fragmente din operele lor, în limba engleză, intitulat *Censorship in Romania* (Central European University, 1997).

Lidia Vianu a înfiinţat Masteratul pentru Traducerea Textului Literar Contemporan şi a organizat mulţi ani la rând un Masterclass de traducere literară la Universitatea din Bucureşti. În acest fel, sute de autori contemporani au fost traduşi fie în limba engleză, fie în limba română. Toate aceste traduceri au fost supervizate de Lidia Vianu şi au apărut la *Contemporary Literature Press*.

Lidia Vianu însăşi a tradus peste o sută de poeţi români şi englezi, pe care i-a publicat sub formă de ediţii bilingve, online. Scopul ei a fost să facă literatura română cunoscută cititorilor vorbitori de limba engleză, dar şi să aducă literatura engleză şi americană publicului din România.

Remarcăm acest fapt foarte important: Poeta Lidia Vianu face pentru poeţii şi scriitorii români, în general, mult mai mult decât USR, care nu se preocupă decât de un grup minuscul de scriitori, dispuşi să facă jocurile puterii sau să semneze statele de plată.

Poezia Lidiei Vianu este una dintre cele mai curioase şi interesante poezii de dragoste, pentru că ea te surprinde prin sensibilitatea şi văzduhul ei.

Cred că toate acestea sunt posibile prin menţinerea unei stări de confesiune continuă; – în fond, ne aflăm în faţa unui singur poem de dragoste, care ne cucereşte pas cu pas, surâs cu surâs, lacrimă cu lacrimă, frunză cu frunză. De altfel, moto-ul volumului este *Lasă poemele să te schimbe până ce eşti eu* (*Let the poem haunt you until you are me*).

Cartea Lidiei Vianu, spune Liliana Rus, „poartă în paginile sale imaginea Vântului şi a Pescăruşului, care încearcă să îşi rotească lumile împreună, gonind între mare şi cer, într-o clipă veşnică. (...). O iubire incandescentă izbindu-se mereu şi mereu de zidul pe care fiecare îl zideşte pentru sine”. (*Cafeneaua literară* nr. 4, 2023).

Cronicile la volumul de poezie *Vântul şi Pescăruşul*, apărute în anii 2022 şi 2023, au fost semnate de Zenovie Cârlugea, Ioana Cosma, Iulian Chivu, Liliana Rus, Gheorghe Grigurcu, Ioan N. Roşca, Alexandru Colţan, Stelian Ţurlea, Ella Leynard, George Vulturescu, Ion Haineş. Cine a citit cartea şi aceste cronici îşi va fi dat fără nicio îndoială seama de valoarea volumului analizat.

Virgil DIACONU